

เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ
ของ 30 ปี ความสัมพันธ์ไทย - จีน 60 ปี ชำปองง/เจ้งเทอ กัมอญรยาแลละอุษาคเนย์
วันศุกร์ที่ 25 พฤษจิกายน 2548

เอกสารหมายเลข 10

รเปิดความสัมพันธ์กับ “จีนแดง”

(วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2518)

พิจารณาผ่านงานศึกษาเรื่อง

“แนวความคิดทางการเมืองของ
ร.ว.ศึกกฤทธิ ปราโมช นายกรัฐมนตรี”

รํารงศึกดี เพชรเล็ศอนันต์

การเปิดความสัมพันธ์กับ “จีนแดง”

(วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2518) พิจารณาผ่านงานศึกษาเรื่อง
 “แนวความคิดทางการเมืองของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี”

บทความนี้เป็นการตัดตอนและปรับปรุงจากงานวิจัยของ อังรงค์ดี เพชรเลิศอนันต์ ซึ่งเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ด้านประวัติศาสตร์ วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษามหาวิทยาลัยรังสิต ปัจจุบันลาศึกษาต่อปริญญาเอกด้านประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยงานวิจัยนี้มีชื่อว่า “แนวความคิดทางการเมืองและเศรษฐกิจไทยของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช สมัยเป็นนายกรัฐมนตรี” ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และต่อมาได้รับการจัดพิมพ์ในชื่อ “ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี” (สำนักพิมพ์มติชน-ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ, 2546)

บทความนี้เริ่มต้นด้วยบริบททางการเมืองและเศรษฐกิจของไทยหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่เกิดสภาพความปั่นป่วนในทุกด้าน ขณะที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ หัวหน้าพรรคกิจสังคมที่มี ส.ส. เพียง 18 คน ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในปี 2518 นั้น ไม่เพียงจะแสดงให้เห็นถึงภาวะของการไร้เสถียรภาพทางการเมือง หากแม้แต่ตัวของผู้ว่าการเมือง คือ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ เองนั้น ก็ยังเป็นผู้ที่มีแนวความคิดอนุรักษนิยม-กษัตริย์นิยม และต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่สำคัญ ดังนั้น การสามารถเปิดความสัมพันธ์กับ “จีนแดง” หรือ “จีนคอมมิวนิสต์” หรือ “สาธารณรัฐประชาชนจีน” ที่เป็น “ปีศาจการเมือง” ของไทยมานานับหลายทศวรรษได้ในสมัยของนาย ก.คึกฤทธิ์ จึงถือได้ว่าเป็นมิตติพิเศษสุดของโลกทางการเมืองไทย และกลายเป็นอีกหน้า “ตำนานการเมือง” ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช

การเปิดความสัมพันธ์กับ “จีนแดง”

(วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2518)

พิจารณาผ่านงานศึกษาเรื่อง

“แนวความคิดทางการเมืองของ

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี”

ข้าราชการดี เพชรเลิศจินันต์

ประเทศไทยกำลังผ่านยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ หน้าที่ของรัฐบาลก็คือ รักษาสันติภาพไว้ แม้ค่าของสันติภาพจะตีราคาได้เท่ากับของเก่าของนายกรัฐมนตรี ฉะนั้น สิ่งที่รัฐบาลกระทำลงไป ก็เพื่อให้ประชาชนได้มีเวลาคิดและประพฤติปฏิบัติ นี่เป็นตัวอย่างของการแสดงความใจเย็น ไม่รุนแรงและการให้อภัย กรุงเทพฯ และเมืองไทยมีสันติภาพอยู่ได้ทุกวันนี้ ผู้คนพอใจกับชีวิตประจำวันที่เป็นปกติสุข ผมรู้สึกภูมิใจแล้ว

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, "นิวส์วีคสัมภาษณ์" ¹
(“6 เดือนของการเป็นนายกรัฐมนตรี”)

บทนี้เป็นการศึกษาแนวความคิดทางการเมืองของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ทั้งนี้จะให้ภาพรวมของสถานการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจสมัยรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นเบื้องต้น

เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ได้พังทลายระบบเผด็จการทหารที่สืบเนื่องต่อกันมาหลายทศวรรษนับแต่การรัฐประหารปี พ.ศ. 2490 แม้ระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยจะได้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง แต่ปัญหาเสถียรภาพและการเผชิญหน้าทางการเมืองก็เป็นปัญหาที่สำคัญยิ่ง โดยมีรัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นรัฐบาลชั่วคราวเพื่อดูแลการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่ประกาศใช้ปลายปี พ.ศ. 2517 และตามมาด้วยการ

เลือกตั้งทั่วไปเมื่อ 26 มกราคม พ.ศ. 2518 หลังการเลือกตั้ง ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ เป็นพรรคที่มี ส.ส. มากที่สุด ได้เป็น นายกรัฐมนตรี และจัดตั้งคณะรัฐบาล แต่เพียงไม่ถึงเดือน รัฐบาลนี้ก็ล้มลง เพราะไม่ได้รับความไว้วางใจในนโยบายของรัฐบาล (15 กุมภาพันธ์ - 6 มีนาคม พ.ศ.2518) ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคม ที่มี ส.ส. ในสังกัดเพียง 18 คนเท่านั้น ได้รับเลือกจากเหล่า "สหพรรค" ให้เป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อมา (14 มีนาคม พ.ศ. 2518) แต่ดำรงอยู่ได้เพียง 10 เดือนก็ยุบสภาผู้แทนราษฎร (12 มกราคม พ.ศ. 2519) เพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 4 เมษายน พ.ศ.2519 ซึ่งแม้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ จะสร้าง "ตำนาน" เงินผัน และการเปิดความสัมพันธ์กับจีนแดงในยุครัฐบาลของตน แต่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ หัวหน้าพรรคกิจสังคมและรักษาการนายกฯกลับ "สอบตก" ในเขตดุสิต กรุงเทพฯ ส่วน ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ได้กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง แต่ก็ดำรงสถานะรัฐบาลไว้ได้เพียง 5 เดือนกว่าก็พบจุดจบด้วยการรัฐประหารที่อ้างเหตุจากการ "ขาดกรรมโดยรัฐ" ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 จากนั้น "จีนแดง" ที่เพิ่งเปิดความสัมพันธ์ระหว่างกัน ก็กลับมาเป็น "ปีศาจคอมมิวนิสต์" ของไทยต่อมาอีกราวทศวรรษ ก่อนจะคลายตัวไปเนื่องจากการล้มทลายของโลกคอมมิวนิสต์ในต้นทศวรรษ 2530

1. สภาพการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจสมัยรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

ประชาธิปไตยไทยอาจจะมาในจังหวะที่ไม่เหมาะสม คือเป็นจังหวะของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่างประเทศ ต้องปลุกสัมพันธ์ไมตรีกับจีน ต้องเผชิญกับเงินเฟ้อ ข้ำน้ำมันก็ขาดแคลน ปัญหาเหล่านี้ทำให้เกิดความกลัว ความไม่แน่นอน และสภาพที่ไม่มั่นคง²

บทวิเคราะห์สภาพทั่วไปทางสังคมการเมืองไทยของนิตยสาร *Far Eastern Economic Review* จะเป็นบทวิเคราะห์ที่ให้ภาพรวมที่เด่นชัด แต่ประเด็นปัญหาหนึ่งที่บทวิเคราะห์นี้ลืมนที่จะกล่าวถึง คือ ความเปลี่ยนแปลง

แปลงทางการเมืองภายในที่หลังจากตกอยู่ภายใต้ระบบเผด็จการมาอย่างยาวนาน ซึ่งทำให้ปัญหาในทุกๆ ด้านถูกกดตันเก็บสะสมเอาไว้ ดังนั้นเมื่อระบบทางการเมืองได้ "เปิด" ขึ้นอีกครั้งของระบอบประชาธิปไตย ปัญหาที่ถูกเก็บกดซุกซ่อนไว้ต่างก็เผยตัวออกมาอย่างพร้อมๆ กัน จนทำให้ดูเหมือนว่าสังคมไทยเต็มไปด้วยปัญหาและมีระดับของความรุนแรง

1.1 สภาพการณ์ทางการเมือง

นอกเหนือจากปัญหาพรรคการเมือง การเลือกตั้ง และเกมการแย่งชิงกันจัดตั้งรัฐบาลแล้ว การเมืองไทยภายใต้ระบบการเลือกตั้งที่พรรคการเมืองกลุ่ม "ปีกซ้าย" ที่ได้รับเลือกตั้ง (วันที่ 26 มกราคม 2518) เข้ามาเป็นจำนวนมาก หรือประมาณกว่า 10 เปอร์เซ็นต์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.ทั้งหมด 269 คน เป็น ส.ส. ปีกซ้าย จากพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย 15 คน พรรคพลังใหม่ 12 คน พรรคแนวร่วมสังคมนิยม 10 คน) ก็เป็นกระแสแนวโน้มทางการเมืองที่สร้างความหวั่นวิตกให้กับกลุ่มอนุรักษ์นิยมและฝ่ายกองทัพที่เคยได้ใช้ประเด็นปัญหา "คอมมิวนิสต์" เป็นปัจจัยในการยึดกุมอำนาจทางการเมืองในแบบเผด็จการตลอดมา ดังจะเห็นได้ชัดเจนนับแต่การยึดอำนาจเมื่อปี พ.ศ. 2490 และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อผู้นำทางการเมืองและรัฐบาลไทยได้รับประโยชน์ทางความมั่นคงในอำนาจทางการเมืองและการสนับสนุนด้านการช่วยเหลือทางทหารจากสหรัฐอเมริกาเรื่อยมา ตั้งแต่รัฐบาลไทยได้เลือกที่จะเข้าอยู่ในสังกัดของโลกทางการเมืองของสหรัฐอเมริกา นับแต่การเกิดขึ้นของสงครามเกาหลี พ.ศ. 2493 เป็นต้นมา ดังนั้น ปัญหา "คอมมิวนิสต์" รวมทั้งแนวความคิดของ "สังคมนิยม" ซึ่งถูกเหมารวมว่าเป็นอย่างเดียวกันนั้น จึงเป็นปัญหาที่ปรากฏในความเชื่อทั่วไปในสังคมที่ได้รับการตอกย้ำให้เป็น "ปีศาจ" ในการเมืองไทย³ และเกี่ยวพันกับความเชื่ออันว่าด้วยการดำรงอยู่ของ "สถาบันพระมหากษัตริย์" อย่างลึกซึ้ง กล่าวคือ เชื่อว่าระบบคอมมิวนิสต์กับระบอบการปกครองที่มีสถาบันพระมหากษัตริย์ ไม่อาจจะอยู่ร่วมกันได้

การปรากฏตัวอย่างเปิดเผยและการได้รับความนิยมนอกจากประชาชน

ของพรรคการเมือง "กลุ่มปีกซ้าย" เมื่อประธานเข้ากับสถานการณ์ทางการเมืองของภูมิภาคอินโดจีนที่พรรคคอมมิวนิสต์ได้ชัยชนะในการ "ปลดแอก" ในกัมพูชา (17 เมษายน พ.ศ.2518) และเวียดนามใต้ (1 พฤษภาคม พ.ศ. 2518) ลาว (2 ธันวาคม พ.ศ. 2518) ซึ่งอยู่ในช่วงสมัยรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช พอดี ย่อมสร้างความตื่นตระหนกให้กับกองทัพและกลุ่มฝ่ายอนุรักษนิยมเป็นอย่างยิ่ง เพราะแนวคำอธิบายในเรื่องทฤษฎี "โดมิโน" อันหมายถึงว่าเป็นเกมที่จะล้มกันไปอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ประเทศไทยย่อมอาจจะ "เป็น" ประเทศอันดับถัดไปที่กลายเป็นคอมมิวนิสต์ หรือถูกคอมมิวนิสต์ยึดครอง

ชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์ของประเทศต่างๆ ในกลุ่มประเทศอินโดจีน ยังหมายถึงความพ่ายแพ้ครั้งใหญ่ทั้งทางทหารและการเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้แสดงตนเป็นผู้คุ้มครองความมั่นคงและปลอดภัยของรัฐบาลต่างๆ ในภูมิภาคนี้มากกว่า 2 ทศวรรษ แต่กลับต้อง "ถอนตัว" ทุกอย่างออกไปอย่างทันทีทันใด มันเป็นความพ่ายแพ้ที่น่าตื่นตระหนก และยิ่งไปกว่านั้น กระแสสังคมนิยมในประเทศไทยยังเป็นแนวโน้มแห่งความนิยมที่สอดคล้องไปกับชัยชนะของคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน⁴ ดังนั้นในกรณีของไทย กลุ่มพรรคสังคมนิยมได้เรียกร้องและกดดันให้มีการยกเลิก "พระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์" และให้ถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทยโดยทันที จึงเป็นแรงกดดันทางสังคมนิยมการเมืองที่สำคัญ

อันที่จริงแล้ว หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 ที่ทำให้ระบบเผด็จการทหารยุติลงอย่างฉับพลัน ความโหดร้ายป่าเถื่อนของการทำร้ายประชาชนไทยในท้องถิ่นต่างจังหวัดได้รับการเปิดเผยออกมาเป็นระยะๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณี "ถังแดง" ที่จังหวัดพัทลุง ที่มีการปราบคอมมิวนิสต์แบบ "เหวี่ยงแห" และสอบสวนโดยวิธีการทารุณต่างๆ เช่น สอบสวนแล้วเมื่อไม่รับก็ยิงกรอกหู ใช้ธนูทูปตันคอ จับชาวบ้านใส่ถังแดงแล้วเผาทั้งเป็น ถูกจับขึ้นเฮลิคอปเตอร์แล้วถูกถีบลงมาจากอากาศ จากการสอบสวนมีชาวบ้านได้ตายไปเพราะการปราบปรามอย่างเหี้ยมโหดถึง 3,008 คน หรือกรณีที่บ้านคะหมัด อำเภอเขาชัยสน และที่ตำบลป่าบอน อำเภอปากพะยูน

ในจังหวัดพังงา ที่เจ้าหน้าที่ได้ใช้วิธีปิดล้อมหมู่บ้านแล้วยิงกราดสังหารทุกคนหมด ทำให้ชาวบ้านกว่าร้อยคนเสียชีวิต เหตุการณ์ทั้ง 2 เขตจังหวัดนี้เกิดขึ้นในระหว่างการปกครองแบบเผด็จการของรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร⁵ หรือแม้จะเป็นช่วงหลังยุค "14 ตุลา" แล้ว ก็ยังเกิดกรณีเจ้าหน้าที่กองอำนาจการรักษาคความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) ได้บุกเผาหมู่บ้านนาทราย และปิดล้อม "ฆ่า" ชาวบ้านไปหลายคนในข้อหาเป็นหมู่บ้านคอมมิวนิสต์⁶ ข้อมูลความโหดร้ายต่างๆ ที่ได้รับการเปิดเผยออกมาก็ยังสนับสนุนให้มีการ "ยกเลิก" พระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์⁷ และหน่วยงานความมั่นคงที่มีอำนาจมากยิ่ง เช่น กองอำนาจการรักษาคความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) ที่ควบคุมโดยทหาร⁸

กระแสการต่อต้านและขับไล่ฐานทัพของสหรัฐฯ ให้ออกไปจากดินแดนประเทศไทย เป็นกระแสที่สามารถเพิ่มความสนับสนุนจากพลังทางสังคมได้มากขึ้นเรื่อยๆ (ฐานทัพอเมริกาในไทยมี 7 แห่ง คือที่จังหวัดอุดรธานี นครพนม อุบลราชธานี ขอนแก่น (น้ำพอง) นครราชสีมา นครสวรรค์ (ตาคลี) และชลบุรี (อู่ตะเภา) โดยมีทหารอเมริกันในไทยปี 2518 จำนวน 21,745 คน ซึ่งเคยมีทหารอเมริกันประจำในไทยสูงสุดเมื่อปี 2512 จำนวน 49,000 คน ถัดมาคือปี 2516 มี 45,000 คน) ทั้งยังเป็นหลักฐานที่ได้รับการพิจารณาเชื่อมโยงประเด็นที่ว่า รัฐบาลเผด็จการทหารของไทยนั้นอยู่ได้ก็โดยการสนับสนุนจากสหรัฐฯ ในทุกด้าน ดังนั้น การที่จะขุดรากถอนโคนระบบเผด็จการทหารก็ต้องยุติบทบาทของการมีฐานทัพของสหรัฐฯ ในประเทศไทยด้วย และปัญหานี้ก็เป็นปัญหาที่เชื่อมโยงกับประเด็นเอกราชและอธิปไตยของชาติ

การต่อต้านบทบาทของสหรัฐฯ ได้รับการสนับสนุนในแบบขยายตัวจนกลายเป็นกระแสหลักของไทยเมื่อเกิดเหตุการณ์ 2 กรณี คือ *กรณีแรก* เป็นเรื่องสัมปทานเหมืองแร่ของบริษัทเทมโก้⁹ ซึ่งเป็นบริษัทเอกชนของอเมริกาที่ได้รับสัมปทานสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ในการทำเหมืองแร่ดีบุกใต้ทะเลรวม 7 แปลง เป็นพื้นที่ 46,950 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ในเขตจังหวัดภูเก็ตและพังงา มูลค่าประมาณกว่า 100,000 ล้านบาท ซึ่ง

ประเทศไทยแทบจะไม่ได้ผลประโยชน์ตอบแทนแต่อย่างใดเลย กลุ่มพลังนักศึกษาและประชาชนได้เรียกร้องให้รัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ "ยกเลิก" สัมปทานที่ไม่เป็นธรรมต่อประเทศชาติครั้งนี้ แต่ก็ได้รับการแทรกแซงจากเอกอัครราชทูตสหรัฐฯประจำประเทศไทย ซึ่งได้มีจดหมายถึงนายกรัฐมนตรีของไทย ว่าฝ่ายไทยยังไม่มีเหตุผลพอที่จะยกเลิกประทานบัตรเหมืองดีบุกของบริษัทเทมโก้ และหากมีการยกเลิกจริงแล้วก็อาจจะมีผลกระทบกระเทือนถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยกับสหรัฐฯได้¹⁰ จากจดหมายฉบับนี้ทำให้พลังกลุ่มกดดันยิ่งสนับสนุนให้รัฐบาล (ซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างการแต่งตั้ง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี) ยกเลิกสัมปทานนี้ทันที และด้วยกระแสสนับสนุนดังกล่าว ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช รักษาการนายกรัฐมนตรีได้สั่งยกเลิกสัมปทานทั้งหมดที่ให้กับบริษัทเทมโก้ ในวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ.2518 ขณะที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี กำลังนำคณะรัฐมนตรีเข้าเฝ้าถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

กรณีที่สอง คือ กรณีเรือ "มายาเกซ" ซึ่งเป็นเรือสินค้าเอกชนติดธงชาติอเมริกา กำลังเดินทางจากฮ่องกงเพื่อมาเทียบท่าเรือสต็อกโฮล์ม ทหารของกัมพูชาได้เข้ายึดเรือลำนี้ในข้อหา "ละเมิดน่านน้ำ" ของกัมพูชา พร้อมกับลูกเรือรวม 40 คน แต่ทางรัฐบาลสหรัฐฯ ประธานาธิบดีฟอर्ड ถือว่าการจับกุมเรือสินค้า "มายาเกซ" เป็น "วิธีการเยี่ยงโจรสลัด" เพราะสหรัฐฯถือว่าเรือลำนี้ถูกจับกุมขณะกำลังอยู่น่านน้ำสากล ไม่ได้อยู่ในน่านน้ำของกัมพูชา ดังนั้น รัฐบาลสหรัฐฯจึงตกลงใช้ปฏิบัติการทางทหารในการช่วงชิงเรือมายาเกซกลับคืนจากทหารเขมรแดงที่เพิ่งได้ปกครองประเทศ อันเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างวันที่ 12-16 พฤษภาคม พ.ศ. 2518 โดยรัฐบาลสหรัฐฯได้ส่งหน่วยนาวิกโยธินจำนวน 1,100 คน เข้ามาที่ฐานทัพอุตะเกาโดยไม่ได้บอกกล่าวรัฐบาลไทยแต่อย่างใดทั้งสิ้น เพื่อให้ฐานทัพอุตะเกาเป็นฐานในการบุกเข้าโจมตีชิงเรือ "มายาเกซ" กลับคืน¹¹ แม้สหรัฐฯจะประสบความสำเร็จในเป้าหมาย แต่ก็สูญเสียทางทหารด้วยเช่นกัน กรณีมายาเกซนี้ยังเป็นกรณีที่รุนแรงและชัดเจนว่าสหรัฐฯไม่ได้คิดว่าไทยเป็นประเทศเอกราช

และมีอธิปไตยเป็นของตนเอง อันทำให้พลังนักศึกษาและประชาชนเดินขบวนครั้งใหญ่ เรียกร้องให้ยกเลิกการมีฐานทัพสหรัฐฯในประเทศไทย และกดดันให้รัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่มีนโยบายให้ทหารต่างชาติออกจากประเทศไทยภายใน 1 ปีนั้น ให้เร่งการดำเนินงานให้เร็วขึ้นกว่าที่กำหนดไว้

ผลสะท้อนของความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในภูมิภาคอินโดจีน และการลดลงของบทบาททางทหารสหรัฐฯ ทำให้รัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศ "แนวใหม่" ตามที่ประกาศในนโยบายของรัฐบาลทันที กล่าวคือ ด้านหนึ่ง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และคณะ ได้เดินทางไปเยือนประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มอาเซียน (ASEAN) เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกันให้มากขึ้นในท่ามกลางวิกฤตการณ์ของชายฝั่งคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน¹² การเดินทางเยือน 2 ประเทศอาเซียนของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี และ พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พร้อมคณะ มีขึ้นระหว่างวันที่ 9-14 มิถุนายน พ.ศ. 2518 และอีกด้านหนึ่ง ขณะที่คณะของนายกรัฐมนตรีไทยยังเยือนอยู่ที่ประเทศอินโดนีเซีย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีได้ใช้อินโดนีเซียเป็นเวทีประกาศว่า ไทยจะเปิดสัมพันธ์ไมตรีอย่างเป็นทางการกับ "ปักกิ่ง" (จีนแดง) "ภายในหนึ่งหรือสองสัปดาห์" ต่อจากนี้¹³ จากกรณีดังกล่าวนี้สรุปได้ว่า รัฐบาลไทยดำเนินการเมืองระหว่างประเทศ 2 ด้านไปอย่างพร้อมกัน คือ ยืนยันการเป็นมิตรและกระชับมิตรในกลุ่มประเทศอาเซียน ขณะเดียวกันก็เป็นการอธิบายให้มิตรประเทศเห็นถึงความจำเป็นของไทยที่ต้องเปิดสัมพันธ์ไมตรีกับจีนแดงเป็นสิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจน¹⁴

เมื่อคณะเยือนประเทศในกลุ่มอาเซียนกลับถึงไทยแล้ว รัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ส่งคณะผู้แทนของกระทรวงการต่างประเทศที่นำโดย นายอานันท์ ปันยารชุน เอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐฯ เดินทางไปเตรียมการด้านพิธีการต่างๆ เพื่อที่จะจัดทำข้อตกลงเปิดสัมพันธ์ไมตรีกับ "จีนแดง" หรือสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเป็นทางการ จากแต่เดิมที่

ประเทศไทยยอมรับจีน "ไต้หวัน" เป็นตัวแทนของจีนในที่นั่งสหประชาชาติ และในการติดต่อสัมพันธ์ทางการทูต คณะของนายอานันท์อยู่ในปักกิ่งระหว่าง 16-21 มิถุนายน ขณะเดียวกันก็ได้มีมติใหม่ทางการเมืองระหว่างประเทศไทย เมื่อนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ประธานสภาผู้แทนราษฎร ได้นำคณะนักการเมือง ส.ส. รวม 30 คน เดินทางไปเยือนจีนแดง "ตามคำเชิญของรัฐบาลจีน" ส่วนทางจีนเอง นายโจว เอินไหล นายกรัฐมนตรีของสาธารณรัฐประชาชนจีน ก็ได้ส่งหนังสือเชิญมายัง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ลงวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2518 เรียงเชิญ "ให้เกียรติไปเยี่ยมเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนภายในเดือนนี้อย่างเป็นทางการ" ¹⁵

คณะเดินทางของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่และสื่อมวลชนประมาณ 60 คน (เป็นสื่อมวลชน 22 คน) เดินทางไปเยือนประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนระหว่างวันที่ 30 มิถุนายน ถึงวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ.2518 ทั้งนี้เนื่องจากการไป "จีนแดง" ครั้งนี้ของนายกรัฐมนตรีไทย เป็นการไปเยือนอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรกของประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างกัน และจีนแดงได้รับการปลูกให้มีภาพลักษณ์ที่น่ายกย่องและเป็นปีศาจต่อความคิดความเชื่อในหมู่คนไทยมาตลอด ดังนั้น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีจึงได้ปราศรัยถึงประชาชนผ่านสถานีโทรทัศน์กองทัพบกในคืนวันที่ 27 มิถุนายน โดยจุดประสงค์ที่สำคัญก็เพื่อที่จะให้ประชาชนคนไทยทำความเข้าใจว่า "สถานการณ์ในเอเชียเปลี่ยนไปมาก...เราจะเริ่มนโยบายกันใหม่ ประการแรกก็คือผูกมิตรให้มาก ไม่ว่าเขาจะมีลัทธิใด" นอกจากนี้ก็เพื่อบอกให้ "คนจีน" (คนสัญชาติจีน) ที่มีอยู่ในไทยถึง "366,600 คนเศษ" ว่า "อย่าวิตก จะเป็นจีนต่อไปหรือเป็นไทยก็ได้" ¹⁶ และเช่นเดียวกันกับตอนไป เมื่อคณะเดินทางกลับถึงประเทศไทย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี ก็ได้กล่าวปราศรัยถึงประชาชนผ่านทางสถานีโทรทัศน์และวิทยุอีกครั้งเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 เพื่อชี้แจงถึงความสำเร็จในการติดต่อสัมพันธ์กับจีนแดง และบอกเล่าสิ่งที่ได้เห็นมาที่เมืองจีน ¹⁷ ขณะเดียวกันทางฝ่ายจีนก็ได้ต้อนรับคณะทูตชุดนี้เป็นกรณีพิเศษ ที่ฝ่ายไทยอธิบายว่าเป็น "การแสดงออกของจีนที่จะให้เห็นถึงการเป็นมิตรกับไทย

ที่ค่อนข้างจะพิเศษ และยิ่งใหญ่กว่าที่จีนเคยทำมากับชาติอื่นๆ ในเอเชียด้วยกัน"¹⁸

ผลสำเร็จของการเปิดสัมพันธ์ไมตรีกันครั้งนี้คือ "แถลงการณ์ร่วมว่าด้วยการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน" ลงนามระหว่าง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช กับนายโจวเอินไหล นายกรัฐมนตรีสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 ซึ่งสาระสำคัญของแถลงการณ์ฉบับนั้นนอกเหนือจากการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการแล้ว ยังระบุเพื่อสร้างความมั่นใจว่า จีนแดงจะเคารพเอกราชและอธิปไตยของไทยตลอดทั้งจะไม่เข้าแทรกแซงไทยในทุกๆ ด้าน โดยนัยที่เข้าใจกันคือ เกี่ยวกับปัญหาพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่กำลังต่อสู้กับทหารตำรวจไทยในขณะนั้น และในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 เดียวกันนี้ รัฐบาลไทยก็ได้ออกประกาศ "ตัดความสัมพันธ์กับไต้หวัน" อย่างเป็นทางการ¹⁹

การที่สหรัฐฯ ต้อง "ถอนตัว" ออกจากภูมิภาคนี้รวมทั้งประเทศไทย และการปรับเปลี่ยนลักษณะความสัมพันธ์ใหม่กับจีนแดง อดีต "ศัตรู" ที่น่ากลัวที่สุดของกองทัพไทย ก็เป็นปัจจัยที่ทางทหารเสนอให้มีการซื้ออาวุธเพิ่มเพื่อเตรียมการ "ความพร้อม" ในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ²⁰ แต่ด้วยภาพลักษณ์ของทหารและกองทัพที่ได้ตกต่ำอย่างมากยิ่งและไร้ซึ่งพลังอำนาจ "คำพูด" เหมือนเช่นที่เคยเป็น กองทัพจึงถูกพิจารณาจากสังคมว่าเป็นหน่วยองค์กรทางความคิดที่ล้าหลัง และต้องได้รับการปรับปรุงอย่างขนานใหญ่²¹ เมื่อมีข่าวการปะทะกันระหว่างทหารกับ ผู้ก่อการร้ายตามแนวชายแดน คำถามเบื้องต้นที่จะมีมาก็คือ "เป็นเรื่องที่สร้าง" เพื่อ "ปลุกผีคอมมิวนิสต์" ซึ่งเชื่อว่ก็เพื่อที่กองทัพจะได้ความชอบธรรมทางอำนาจและการใช้กำลังอาวุธต่อไป และแม้ว่าผู้นำของกองทัพ คือ พลเอก กฤษณ์ สีวะรา ผู้บัญชาการกองทัพบกและผู้บัญชาการทหารสูงสุด ได้เปิดเผยว่า ในประเทศไทยมีผู้ก่อการร้ายอย่างแน่นอน เพราะแต่ละปีมีทหารเสียชีวิตเฉลี่ยวันละ 1 คน²² ก็ดูจะเป็น "คำเปิดเผย" ที่ไม่ค่อยได้รับความใส่ใจ ยิ่งกว่านั้นเมื่อผนวกกับ "ข่าวลือ" ว่าจะมีนายทหารทำการรัฐ

ประหารชีวิตอำนาจเป็นระยะๆ บวกกับ "ข่าวจริง" ของการฆาตกรรมปราบปรามประชาชนอย่างโหดร้ายที่ได้รับการเปิดเผยจากองค์กรเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มนักศึกษาที่ลงไปสู่ชนบท ก็ยิ่งทำให้สถานะทางการเมืองและความชอบธรรมของกองทัพมีลดน้อยลง

นักศึกษาเป็นกลุ่มกดดันทางการเมืองที่ทรงอิทธิพลมากหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เพราะแม้แต่รัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ด้านหนึ่งแม้จะได้ชื่อว่าเป็นรัฐบาล "พระราชาทาน" แต่อีกด้านหนึ่งก็ถูกเรียกว่าเป็นรัฐบาล "ของนักศึกษา"²³ เพราะยินยอมโอนอ่อนต่อข้อเรียกร้องของนักศึกษาอย่างมาก ปัญหาทางการเมืองไทยในช่วงนี้อันกล่าวได้ว่าเป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงนั้น "ขบวนการ" นักศึกษาเป็นผู้ "เปิด" มิติใหม่ให้กับการเมืองไทย ดังนั้น จึงยากที่จะปฏิเสธการเข้ามาบีบคั้นของคณาหรือนักศึกษาเหล่านี้ ปัญหาต่างๆ ในสังคมได้ไหลบ่าเข้าสู่ความรับรู้ของกลุ่มนักศึกษาที่ทำการเคลื่อนไหว และนักศึกษาก็ได้เป็น "หัวหอก" ของการเคลื่อนไหวในแทบทุกๆ เรื่องของสังคม เช่นในปัญหารัฐธรรมนูญที่กำหนดให้คนอายุ 20 ปีมีสิทธิเลือกตั้ง แทนที่จะกำหนดไว้ที่ 18 ปี หรือการกำหนดให้ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งอายุ 25 ปี แทนที่จะเป็น 23 ปี ก็ทำให้นักศึกษาชุมนุมประท้วงกันอย่างยืดเยื้อ 3 วัน 3 คืน²⁴ และเพื่อที่จะให้ระบอบประชาธิปไตยมีความยั่งยืน นักศึกษาอาสาสมัครก็ได้ลงเผยแพร่ประชาธิปไตยไปยังชนบท ในด้านกลับกันของการลงสู่พื้นที่ ก็ทำให้นักศึกษาได้ "ข้อมูล" ถึงความไม่ชอบธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมอีกมากมาย เช่น ปัญหาการกวาดล้างผู้ก่อการร้ายของฝ่ายทหารที่ทำแบบ "เหวี่ยงแห" ปัญหาของชาวนา-ชาวไร่ องค์กรของนักศึกษาทั้งส่วนกลาง เช่น ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย องค์กรส่วนย่อยตามสถาบันการศึกษาทั้งมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยครู และองค์กรของอดีตนักศึกษาที่เป็นแกนนำในเหตุการณ์ "14 ตุลา" เช่น กลุ่ม ปช.ปช. (กลุ่มประชาชนเพื่อประชาธิปไตย) ที่นำโดยนายธีรยุทธ บุญมี กลุ่มแนวร่วมต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ เป็นต้น ต่างก็วางแนวทางและประเด็นในการต่อสู้เรียกร้องที่บางครั้งก็แตกต่างกันไป บางครั้งก็ร่วมมือกัน

ภายในระยะเวลาไม่ถึง 1 ปีหลังเหตุการณ์ "14 ตุลา" การเคลื่อนไหวของ ขบวนการนักศึกษาที่เข้าไปสัมพันธ์ในทุกๆ เรื่องของสังคม ก็เริ่มได้รับการ ตั้งคำถามถึงบทบาทที่ควรจะเป็นและขอบเขตของบทบาทของนักศึกษาว่า ควรมีแค่ไหน อย่างไร อดีตผู้นำนักศึกษา เช่น นายเสกสรรค์ ประเสริฐกุล ถึงกับให้สัมภาษณ์ด้วยบทวิเคราะห์ว่า "ยุคทองของนักศึกษาสิ้นสุดลงแล้ว" ในความหมายของนายเสกสรรค์ คือ "คบเพลิงแห่งการต่อสู้ได้ส่งทอดจาก นักศึกษาไปยังขบวนการของประชาชนแล้ว" ²⁵

ประเด็นที่ขบวนการนักศึกษาโดยทั่วไปในขณะนั้นให้ความสนใจ ได้แก่ เรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชนและสาระที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ เรื่องเอกราชอธิปไตยของชาติ เช่น กรณี "เทมโก้" กรณี "มายาเกช" ของ สหรัฐฯ และเรียกร้องให้สหรัฐฯ ถอนทหารออกจากประเทศไทย เรื่องการ ต่อต้าน "ทรราช" เหตุการณ์ "14 ตุลา" และต่อต้านการยึดอำนาจ และเรื่อง ความเป็นธรรมในสังคม เรื่องสุดท้ายนี้ทำให้นักศึกษาได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับ ปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาของกรรมกรที่ถูกปลดออกจากงาน ที่ได้รับรายได้อย่างไม่เป็นธรรม ที่ขอเพิ่มค่าแรง และปัญหาชาวนา ซึ่งเป็น ปัญหาที่ชุกช่อนและถูกทิ้งไว้มาแล้วอย่างเนิ่นนาน การเดินขบวนของ กรรมกรมักจะมีองค์การหนึ่งใดของนักศึกษาสนับสนุน การประท้วงของ ชาวนามักจะมีองค์การของนักศึกษาเข้าไปเกี่ยวข้อง

สังคมไทยนับแต่หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา อาจกล่าวได้ว่าเป็นสังคมแห่งการประท้วง การประท้วงและการนัดหยุด งานก็รวมไปถึงกลุ่มข้าราชการและรัฐวิสาหกิจด้วย ทั้งเป้าหมายพื้นที่ของ การประท้วงและการนัดหยุดงานได้รวมศูนย์เข้าสู่ส่วนกลาง คือ กรุงเทพฯ มีสถิติว่ากรณีพิพาทแรงงานและการนัดหยุดงานเกิดขึ้นหลัง 14 ตุลาคม 2516 มีปริมาณเป็นจำนวนหลายร้อยครั้งในแต่ละปี ขณะที่ม็อกกลุ่มผลักดัน หรือกดดันทางการเมืองที่ปรากฏขึ้นในช่วงหลังเหตุการณ์ "14 ตุลา" ถึง 264 กลุ่ม และจนถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2519 มีการประท้วงเกิดขึ้นรวมประ มານ 390 ครั้ง ²⁶ จากสถิติดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นถึง "ความไม่มั่นคง" ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่มีมากยิ่งขึ้น เมื่อเทียบกับสภาวะ "สงบ

เรียบง่าย" ในยุคสมัยเผด็จการทางการเมือง

อุบัติเหตุการณ์เดือนสิงหาคม พ.ศ.2518 ในสมัยรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นจุดสะท้อนถึงวิธีการของการปะทะและต่อสู้ทางความคิดที่ถูกปรับเปลี่ยนไปเป็นความรุนแรง อุบัติการณ์แรก เป็นเหตุการณ์ที่เกิดในช่วงราวเที่ยงคืนของวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2518 เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจนครบาล 2,000 คนที่ชุมนุมกันประท้วงอยู่หน้าบ้าน ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี ณ บ้านพักที่ซอยสวนพลู ได้ "บุกพัง" และ "ปล้น" ทรัพย์สินสิ่งของไปจนยากที่จะประมาณราคาได้²⁷ การประท้วงของตำรวจนครบาลครั้งนี้เป็นการประท้วงเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของตำรวจจังหวัดลำพูน ที่ได้มีการจับกุมนักศึกษาและผู้นำชาวนา 9 คน เมื่อประมาณ 10 วันก่อนหน้า นี้ ในข้อหาที่เตรียมจะก่อการร้าย แต่ขบวนการนักศึกษาที่กรุงเทพฯและต่างจังหวัดได้จัดชุมนุม ทั้งเรียกร้องและกดดันให้ปลดปล่อยผู้ที่ถูกจับกุมทั้ง 9 คนนี้ เนื่องจากเห็นว่าเป็นการกระทำที่มีขอบของเจ้าหน้าที่รัฐ ในที่สุดทางรัฐบาลยอมให้มีการถอนฟ้องและปล่อยตัวทุกคน อันเป็นเหตุให้ฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจทั่วประเทศเห็นว่าการกระทำดังกล่าวนั้นไม่ถูกต้อง จึงรวมตัวกันประท้วงรัฐบาลและนายกรัฐมนตรี กระทั่งเหตุการณ์บานปลายกลายเป็นการ "พัง" และ "ปล้น" บ้านนายกรัฐมนตรีในที่สุด หากพิจารณาในทางสังคมการเมืองแล้ว เหตุการณ์นี้ย่อมเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึง "ความอ่อนแอ" และ "ความไร้ระเบียบ" ของอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานราชการ เป็นเหตุการณ์ที่ "ฝ่ายการเมือง" ย่อมถูกตั้งคำถามต่ออำนาจหน้าที่ ขณะเดียวกันก็ย่อมถูกตั้งคำถามต่อไปว่า แล้วจะควบคุมระบบราชการและการเมืองต่อไปได้อย่างไร

อุบัติเหตุการณ์ที่สอง เป็นอุบัติเหตุการณ์ที่สืบเนื่องเชิงเวลาจากอุบัติเหตุการณ์แรก กล่าวคือ เป็นอุบัติเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเช้าวันต่อมาวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2518 ซึ่งห่างจากอุบัติเหตุการณ์แรกไม่กี่ชั่วโมง เป็นเหตุการณ์ของนักศึกษาแต่เกี่ยวพันกับอุบัติเหตุการณ์แรก กล่าวคือ ในการชุมนุมประท้วงของฝ่ายศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยที่สนามหลวง เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลปล่อยตัวผู้ถูกจับกุมทั้ง 9 คนที่จังหวัดลำพูนนั้น ได้มีนักศึกษา

วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพฯ คนหนึ่ง ถูกยิงบาดเจ็บสาหัส ทำให้นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพฯ ชุมนุมกันที่วิทยาลัยของตนประมาณ 2,000 คนเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม เพื่อเรียกร้องให้ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยแสดงความ "รับผิดชอบ" แต่เนื่องจากไม่มีคำตอบ ในวันที่ 20 สิงหาคม นักเรียนอาชีวะและนักศึกษาเทคนิคจำนวนพันกว่าคนเดินขบวนมุ่งไปยังมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นเสมือน "ตัวแทน" หรือ "ศูนย์บัญชาการ" ของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย และได้บุกเข้า "ทำลาย" สิ่งของและอาคารสถานที่ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จนกระทั่งเหตุการณ์สงบลงเวลาประมาณ 17.00 น.²⁸ อุบัติการณ์ที่สองนี้อาจเป็นหลักหมายได้ว่า ความแตกแยกในแนวทางของนักศึกษาได้กลายเป็นการปะทะกันในเชิงความรุนแรง หรืออีกนัยหนึ่ง พลังนักศึกษาถูกแบ่งแยกโดยกลไกของฝ่ายอนุรักษ์นิยมและกลุ่มอำนาจเดิม

ทั้งสองอุบัติการณ์เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2518 เป็นเสมือนหลักหมายของจุดหักเหของเส้นทางในวิถีทางการเมืองไทยไปอีกระดับหนึ่ง คือระดับของความรุนแรง พลังเหวี่ยงกลับของกลุ่มอำนาจเดิมเริ่มปรากฏตัวขึ้นอย่างมีทิศทางอีกครั้ง คือการใช้กลไกอำนาจรัฐและพลังของนักเรียนนักศึกษาบางส่วนในการปะทะกับกลุ่มนักศึกษาและกลุ่มพลังนอกระบบราชการที่เพิ่งปรากฏตัวขึ้นมา ได้แก่ กลุ่มกรรมกรและกลุ่มชาวนา ซึ่งถูกอธิบายว่าเป็น "สามประสาน" ที่จะนำสังคมไทยไปในทิศทางที่ "เอียงซ้าย" ทางการเมือง เป็นกลุ่มพลังสนับสนุนแนวทางสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ ระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2518 จนถึงกันยายน พ.ศ. 2519 (ก่อนเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519) มีสถิติว่า มีผู้นำชาวนาชาวไร่ถูกลอบสังหาร 32 คน นักการเมือง 3 คน นักเรียนนักศึกษา 15 คน²⁹

โดยสรุปสถานการณ์ทางการเมืองไทยเป็นสถานการณ์ที่อยู่ภายใต้กระแสการปรับเปลี่ยนทางการเมืองทั้งในระดับสากลและระดับประเทศที่ต่างก็มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ผสานกับปัญหาของกลุ่มต่างๆ ในสังคมไทย โดยเฉพาะปัญหาการปราบปรามคอมมิวนิสต์ ปัญหากรรมกรและปัญหาชาวนาที่ปรากฏขึ้นมาอย่างพร้อมกัน จึงทำให้ดูเหมือนว่าสังคมไทยเต็มไปด้วย

ด้วยปัญหาต่างๆ อย่างมากมาย และในท้ายสุดก็กลายเป็นการใช้ความรุนแรงของกลุ่มพลังต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกลุ่มพลังอนุรักษ์นิยม และกลุ่มอำนาจเดิมในสังคมไทย

1.2 สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ

ในปี พ.ศ. 2518 ประมาณว่า ประเทศไทยมีประชากร 40 ล้านคน ในจำนวนนี้ ร้อยละ 85 เป็นเกษตรกร หรือประมาณ 34 ล้านคน ที่เหลือ 6 ล้านคน อยู่ในนอกภาคการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของราชการและโรงงานอุตสาหกรรม ทั้งนี้เป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ประมาณ 3 ล้านคน

จากการสำรวจและ**ประมาณการรายได้ต่อบุคคลต่อปี** ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ได้จัดทำขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2503 พ.ศ. 2513 และพ.ศ. 2523 ได้พิจารณาแบ่งเป็นภาคดังนี้³⁰

พ.ศ.	2503	2513	2523 (หน่วยเป็นบาท)
ภาคเหนือ	1,454	2,598	3,951
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1,056	1,680	2,616
ภาคใต้	2,594	3,749	5,255
ภาคกลาง	2,537	4,851	7,060
กรุงเทพฯ	5,716	11,495	19,462

ทั้งนี้ ประชากรภาคเกษตรกรรมเป็นกลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำสุด โดยมีประชากรภาคบริการมีรายได้เฉลี่ยสูงกว่าภาคเกษตรกรรม 3 เท่าตัว ภาคอุตสาหกรรมสูงกว่าเกือบ 6 เท่าตัว และภาคพาณิชยกรรมสูงกว่า 6 เท่าตัว³¹

จากการสำรวจรายได้และหนี้สินของเกษตรกร โดยกองเศรษฐกิจการเกษตร เมื่อปี พ.ศ. 2513 ปรากฏว่า³² โดยเฉลี่ย เกษตรกรมีรายได้ปีละ 1,486.34 บาท หรือเฉลี่ยมีรายได้เดือนละ 124 บาท ทั้งนี้ มีเกษตรกรจำนวน 35.59% เป็นผู้ที่มีหนี้สินโดยเฉลี่ยเป็นหนี้ต่อคนเท่ากับ 4,309 บาท

แต่จากการสำรวจของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในปลายปี พ.ศ.2516 แสดงให้เห็นถึงภาระหนี้สินของชาวนาว่าครอบครัวชาวนาร้อยละ 75 มีหนี้สินเฉลี่ยครอบครัวละ 6,956 บาท โดยมีครอบครัวชาวนาเป็นหนี้รวม 2 ล้านครอบครัว รวมเป็นเงินประมาณ 8,000 ล้านบาทเศษ³³

พื้นที่ของประเทศไทยทั้งหมดมี 321 ล้านไร่ ในปี พ.ศ. 2518 มีพื้นที่ป่าจำนวน 131 ล้านไร่ เป็นเนื้อที่ถือครองทางการเกษตร 112 ล้านไร่ ในปี พ.ศ. 2519 พื้นที่ป่าลดลงเหลือ 124 ล้านไร่ พื้นที่ถือครองทางการเกษตรเพิ่มขึ้นเป็น 113 ล้านไร่ 34 ทั้งนี้ พื้นที่ทางการเกษตรเป็นส่วนที่ปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ ดังนี้³⁵

พ.ศ.	2516/17	2517/18	2518/19
ข้าว	52.27	49.89	55.60
ข้าวโพด	7.17	7.75	8.20
มันสำปะหลัง	2.73	3.00	3.72
อ้อย	1.62	1.94	2.44

(หน่วย : ล้านไร่)

ในส่วนของข้าว ซึ่งประมาณว่า มีชาวนาอยู่ประมาณ 29 ล้านคน หรือ 75% ของจำนวนประชากรทั้งหมดนั้น สามารถผลิตข้าวได้อยู่ระหว่าง 14-15 ล้านตัน โดยชาวนาจะนำข้าวที่ผลิตได้ออกขายประมาณร้อยละ 36 ของผลผลิตทั้งหมด และในจำนวนนี้จะป็นข้าวส่งออกขายต่างประเทศประมาณ 1.2-1.5 ล้านตัน (คาดการณ์ปี พ.ศ. 2517) อย่างไรก็ตาม เมื่อเทียบระหว่าง "ต้นทุนการผลิต" กับ "ราคาที่ชาวนาขายได้" พบว่า ชาวนาไทยขายข้าวได้ค่อนข้าง "ขาดทุน" เป็นส่วนใหญ่ ดังนี้³⁶

ปี	ต้นทุน/เกวียน	ราคาที่ขายได้	ขาดทุน/+กำไร
	(บาท)	(บาท)	(บาท)
2512/13	1,028.23	860.43	- 167.80
2513/14	992.38	628.63	- 363.75
2514/15	1,004.86	799.91	- 204.95
2515/16	1,138.51	1,311.05	+172.54
2516/17	1,232.24	1,958.52	+736.28
2517/18	2,067.39	2,232.25	+164.86
2518/19	1,995.28	1,975.25	- 20.03

ที่มา : กองบัญชาประชาชนชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ
 กองเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและ
 สหกรณ์

จากสถิติจะเห็นได้ว่า ชาวนาขายข้าวเปลือกในลักษณะขาดทุนมาตลอดตั้งแต่ปี 2513 เป็นต้นมา แต่ฤดูกาลปี 2516 กลับเปลี่ยนแปลงไปเมื่อตลาดโลกมีความต้องการข้าวมากขึ้น เนื่องจากการผลิตที่ไม่ค่อยได้ผลมากนัก กระทั่งราคาข้าวของตลาดโลกที่สูงขึ้นจนเป็นแรงจูงใจที่ทำให้ปริมาณข้าวที่ต้องเก็บไว้บริโภคภายในประเทศหายไป ก่อให้เกิดภาวะข้าวสารขาดแคลนในท้องตลาดอย่างหนักในช่วงต้นเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2516 เป็นต้นมา เพราะมีการกักตุนข้าวไว้โดยพ่อค้าเพื่อส่งออก การขาดแคลนข้าวครั้งนั้นทำให้ต้องถึงขั้น "เข้าคิว" ซื้อข้าวกัน วิกฤตการณ์ข้าวปีนั้น สมาคมนักข่าวจัดอันดับไว้เป็นข่าวสำคัญอันดับที่ 5 ของปี พ.ศ.2516 รองจาก 1) วันมหาวิปโยค ตุลาคม 2) เหตุการณ์ 21-22 มิถุนายน ต่อต้านการลอบซื้อนักศึกษาธรรมศาสตร์ 9 คน โดยอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 3) ข่าวการต่อสู้ของกรรมกรที่ปะทุขึ้นมาอย่างรวดเร็ว หลัง "14 ตุลา" มีการนัดหยุดงานกว่า 500 ราย และ 4) วิกฤตการณ์น้ำมัน ที่ไทยต้องขึ้นราคาน้ำมัน 2 ครั้งใน 2 เดือน³⁷

วิกฤตการณ์น้ำมันที่เกิดขึ้นในกลางปี พ.ศ.2516 อันเป็นผลมาจากความขัดแย้งในตะวันออกกลางซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่ผลิตน้ำมันรายใหญ่ที่สุด ประเทศไทยใช้น้ำมันเตาปีละ 8,500 ล้านลิตร ซึ่งส่วนใหญ่นำมาผลิตกระแสไฟฟ้า น้ำมันจึงเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งทางเศรษฐกิจของไทย³⁸ อันเกี่ยวพันกับครัวเรือน ภาคบริการและภาคอุตสาหกรรม รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจรได้กำหนดราคาควบคุมน้ำมันโซล่าไว้ที่ลิตรละ 1.41 บาท แต่ราคาในท้องตลาดสูงขึ้นไปถึง 3.50 บาท ต่อลิตร หรือสูงกว่า 150% กระทั่งได้มีการปรับราคาน้ำมันทุกชนิด รวม 2 ครั้งในปี พ.ศ.2516 คือ เมื่อช่วงต้นเดือนกรกฎาคมและกลางเดือนพฤศจิกายนโดยปรับเพิ่ม 63 สตางค์ และ 50 สตางค์ ต่อลิตร ภาวะความขาดแคลนน้ำมันถึงขั้น "เข้าคิว" ซื้อ พร้อมกันนั้นในปลายปี รัฐบาลก็ประกาศขึ้นภาษีสินค้า ไฟฟ้า น้ำมัน และรถยนต์³⁹ และในภาวะขาดแคลนน้ำมันและไฟฟ้านี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ให้งดการประดับโคมไฟในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม ในปี พ.ศ. 2516 นี้ด้วย⁴⁰

วิกฤตการณ์ในปี พ.ศ.2516 อันประกอบด้วย วิกฤตการณ์น้ำมัน วิกฤตการณ์ขาดแคลนข้าว ก็ทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อสูงขึ้นอย่างมากในช่วงปี พ.ศ.2516-2517 ถึงร้อยละ 23 และเกิดสภาวะชะงักงันของเศรษฐกิจและการลงทุน ตลอดทั้งมีการนัดหยุดงานประท้วงเพื่อเรียกร้องค่าแรงและสวัสดิการเพิ่มของคนงานซึ่งถูก "กด" ไว้ตลอดมาภายใต้กฎหมายของรัฐบาลเผด็จทหาร อย่างไรก็ตาม มีสถิติว่าในปี พ.ศ. 2517 มีผู้ว่างงานเพียง 15,000 คน แต่ในปี พ.ศ. 2518 มีผู้ว่างงานสูงถึง 880,000 คน คนว่างงาน 7 ส่วนมาจากภาคอุตสาหกรรม⁴¹

ค่าแรงของกรรมกรไทยมีราคาต่ำมาก ดังจะเห็นได้ว่านับจากปี พ.ศ.2503 แรงงานไทยได้ค่าแรงวันละ 8-9 บาท มีการนัดหยุดงานเพื่อต่อรองค่าแรงเฉลี่ยปีละ 3-5 ครั้ง ในปี พ.ศ.2513 ค่าแรงได้ต่อรองจนปรับขึ้นมาเป็น 12 บาท ในช่วงก่อนปี พ.ศ.2516 มีกรรมกรนัดหยุดงานไม่เกิน 36 รายต่อปี และไม่รุนแรง แต่เมื่อการเมืองแบบเสรีประชาธิปไตยได้กลับคืนมาอีกครั้ง หลังเหตุการณ์ "14 ตุลา" ค่าแรงได้ปรับอีกครั้งเป็น 16 บาท ต่อมาเป็น

20 บาท และเป็น 25 บาทในปี พ.ศ. 2518 ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2516 มีกรณีพิพาท 577 ครั้ง ถึงขั้นหยุดงาน 501 ครั้ง มีลูกจ้างที่เกี่ยวข้อง 177,876 คน ปี พ.ศ. 2517 มีกรณีพิพาท 477 ครั้ง ถึงขั้นหยุดงาน 357 ครั้ง ลูกจ้างที่เกี่ยวข้อง 105,883 คน ในปี พ.ศ.2518 การนัดหยุดงานที่เป็นการต่อสู้ยึดเยื่อและถูกปราบอย่างนองเลือด ที่สำคัญได้แก่ การนัดหยุดงานของกรรมกรโรงงานสแตนดาร์ดการ์เมนต์ การนัดหยุดงานของพนักงานโรงแรมดุสิตธานี ที่นายทุนได้จ้างกลุ่มอันธพาล "กระต๊องแดง" เข้าคุกคามกรรมกร การนัดหยุดงานของกรรมกรโรงงานผลิตกางเกงฮาร่า ที่ถูกตำรวจปราบปรามโดยใช้กำลัง และการชุมนุมของกรรมกรนั้บหมื่นโดยมีแกนนำเป็นสหภาพแรงงาน ซึ่งที่สำคัญเป็นสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจเพื่อประท้วงการขึ้นราคาข้าวสารของรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เมื่อต้นปี พ.ศ. 2519⁴²

2. แนวความคิดทางการเมืองของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

รัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่มีอายุ 10 เดือนนั้น กล่าวได้ว่าเป็นรัฐบาลที่อยู่ท่ามกลางของปัญหา ทั้งปัญหาเสถียรภาพทางการเมืองของรัฐบาลในระบบสภาผู้แทนราษฎร และปัญหาของสภาพการณ์ทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจของสังคมไทยในขณะนั้น ที่ได้มีไปด้วยปัญหาของการเรียกร้องและการเผชิญหน้ากันของกลุ่มฝ่ายต่างๆ ดังนั้น เพื่อสะดวกต่อการอธิบายถึงแนวความคิดทางการเมืองของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ในขณะเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น จะพิจารณาตามหัวข้อต่างๆ ดังนี้

2.1 ระบอบประชาธิปไตย

หลังจากที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เป็นนายกรัฐมนตรีและบริหารประเทศผ่านไปเป็นระยะเวลาประมาณ 7 เดือน ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ปราศรัยในหัวข้อเรื่อง "ความก้าวหน้าของสถานการณ์ในสังคมไทยในทัศนะของนายกรัฐมนตรี" ต่อสมาชิกสภามาคมผู้สื่อข่าวต่างประเทศ เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ.2518 ซึ่งคำปราศรัยครั้งนี้ กล่าวได้ว่า เป็นการปราศรัย

ขนาดยาวเป็นครั้งแรกที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ยืนยันถึงรากฐานแนวความคิดทางการเมืองอันว่าด้วยระบอบการปกครองของตน ในท่ามกลางภาวะที่สังคมไทยเพิ่งหลุดพ้นจาก "ระบบเผด็จการ" โดยทหาร และอยู่ในสังคม "ข่าวลือ" เรื่อง "การยึดอำนาจ" (ปฏิวัติ) ของฝ่ายทหาร และกระแสของพลังกดดันและกลุ่มทางการเมืองที่มีอุดมการณ์ทางด้านแนวทางของสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เชื่อว่า "ระบอบประชาธิปไตย" เป็นระบอบที่พึงประสงค์ของสังคมไทย แม้ว่า "ในการปกครองตามระบบประชาธิปไตยนั้น กระผมเห็นว่า เป็นเรื่องยากจริงๆ ที่จะทำให้ทุกคนพอใจ แต่พลังและจุดอ่อนของระบบประชาธิปไตยก็อยู่ตรงนี้" ซึ่งภายใต้ระบอบประชาธิปไตยเท่านั้นที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เห็นว่า สังคมจึงจะมีเสรีภาพ โดยพิจารณาเปรียบเทียบกับกรปกครองแบบเผด็จการ "ไม่ว่าจะในกลุ่ม "ขวาสุด" หรือ "ซ้ายสุด" ก็ตาม

ถ้าเราหันมองไปรอบโลกทุกวันนี้ จะเห็นว่า มีระบบการเมืองอยู่หลายชนิดแต่ละระบบล้วนอวดอ้างว่ามีความดีเหนือระบบอื่นๆ ทั้งสิ้น กระนั้นจากข้อเท็จจริงก็ยังไม่พิสูจน์ได้ว่า ในระบบใดก็ตามจะต้องมีกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยอยู่เสมอ ในรัฐที่ปกครองแบบเผด็จการ เราไม่ค่อยได้ยินเรื่องราวการแตกร้างมากนัก เพราะพลเมืองของเขาไม่ได้รับอนุญาตให้มาคัดค้านอะไรได้ แต่ในรัฐประชาธิปไตย เราจะได้ยินเรื่องความเห็นไม่ตรงกันเสมอ ยิ่งเป็นประชาธิปไตยมากเท่าไร เสียงแตกแยกก็ยิ่งมีมากเท่านั้น มีทั้งฝ่ายขวาสุด ฝ่ายซ้ายสุด และกลุ่มหัวรุนแรงที่พยายามจะถอนรากถอนโคนของสังคมเอาทีเดียว⁴³

แต่สภาพการณ์ทางสังคมการเมืองไทยในขณะนั้น ย่อมถูกตั้งคำถามต่อคำว่า "เสรีภาพ" ในระบอบประชาธิปไตยของไทย และทำไม "เสรีภาพ" ของไทยจึงดูประหนึ่งเป็น "ความวุ่นวาย" และเต็มไปด้วยการ "เดินขบวนประท้วง" ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้สะท้อนถึงบทวิเคราะห์ทางการเมืองอันว่าด้วย "เสรีภาพ" ในระบอบประชาธิปไตยไว้ตั้งแต่เมื่อเข้ารับ

ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ไม่นานนัก เรื่อง "เมืองไทยเราจะมีเสถียรภาพทางการเมืองเมืองกันจริงหรือ" ซึ่งเป็นคำปราศรัยแก่ที่ประชุมสมาชิกสโมสรรอตราภาคพื้นเอเชีย เมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2518

ในคำปราศรัยครั้งนี้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 หรือ "วันมหาวิปโยค" ว่า "ไม่แตกต่างกับการระเบิดของภูเขาไฟ" หลังจากที่สังคมไทยตกอยู่ใต้การปกครองของรัฐบาลทหารมาเป็นเวลาถึง 42 ปี พลังของประชาชนถูกกดให้อยู่ใต้อำนาจและมีความคุกคามมานาน ดังนั้น พลังของประชาชนจึง "ระเบิด" ออกมาดังการระเบิดของภูเขาไฟ การระเบิดของภูเขาไฟย่อมหมายถึง "การเผาผลาญและความพินาศ"

เสรีภาพเป็นของใหม่ เมื่อประชาชนได้รับเสรีภาพ ก็เริ่มมีผู้มึนเสียงขึ้นมา มีการนัดผลงงานตามโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ อยู่ทั่วไป รัฐบาลไม่ว่าจะเคลื่อนไหวหรือกระทำสิ่งใด ประชาชนก็ข่มขู่คุกคามจะใช้พลังรุนแรงไปเสียทุกอย่าง⁴⁴

"ความใหม่" ของ "เสรีภาพ" ข้างต้น ก่อให้เกิดคำถามจากประชาชนโดยทั่วไปว่า "รัฐบาลไม่ว่าจะชุดใดก็ตามจะไปได้สักกี่น้ำ" ทั้งนี้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ชี้ให้เห็นถึงสาเหตุ 2 ประการที่ก่อให้เกิดการเดินขบวนอย่างขนานใหญ่หลายต่อหลายครั้งหลังเหตุการณ์ "14 ตุลา" และ "ส่วนใหญ่มิมีนิสิตนักศึกษาและนักเรียน เป็นผู้นำในการใช้พลังบีบบังคับฝ่ายบริหารให้ปฏิบัติตามความประสงค์" หรือสิ่งที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เรียกว่าวิธีการ "กล้าเผชิญ"

ประการแรก นับแต่วันที่ 14 ตุลาคม 2516 จนถึง 18 มีนาคม 2518 (วันที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นำคณะรัฐมนตรีเข้าเฝ้าถวายสัตย์ปฏิญาณ : ผู้เขียน) ประเทศไทยมีรัฐบาลรักษาการซึ่งเป็นรัฐบาล ที่ประชาชนมิได้เลือกตั้งเข้ามาโดยตรง รัฐบาลตระหนักดีว่า ตนมีบทบาทเป็นเพียงผู้รักษาราชการ รัฐบาลจึงต้องยอมผ่อนตามคำเรียกร้องของกลุ่มผู้ปลุกระดมพลังในแทบทุกเรื่องทุกกรณี

ประการที่สอง การปฏิวัติเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 เป็น

ความสำเร็จดังมาได้จาก การเดินขบวนของกลุ่มประชาชน และกลุ่มผู้ปลุกระดมพลังจึงใคร่ใช้วิธีการแบบเดียวกันนั้นซ้ำอีก เพราะเห็นว่าเคยสัมฤทธิ์ผลมาแล้ว⁴⁵

อย่างไรก็ตาม ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็มีทศรूपในขณะนั้นเช่นกัน ว่า ระบบการเมืองไทยในปัจจุบันสมัยนั้น "ไม่ใช่ระบบการเมืองในแบบอุดมการณ์สำหรับประเทศไทย" แต่กระนั้นก็ตามระบอบประชาธิปไตย ก็ยัง "เป็นระบบซึ่งกระผมคิดว่าจะทำให้ได้ผลสำหรับการเมืองในประเทศไทย" และยัง "เป็นระบบที่พอปฏิบัติได้สำหรับการปกครองในประเทศไทย"

ข้อเสนอของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ต่อการรักษา "ระบอบประชาธิปไตย" ต่อไปนั้น มีอยู่ว่า

ข้อเสนอข้อแรกก็คือ ให้ประเทศไทยปรารถนาที่จะใช้ระบบประชาธิปไตยต่อไป ซึ่งหมายถึงว่าไม่ยอมรับรัฐบาลที่ปกครองโดยทหาร แต่ให้มีรัฐบาลพลเรือน ไม่ใช่รัฐบาลเผด็จการ

ข้อเสนอประการที่สอง คือ อย่าให้ระบบการเมืองใดๆ ในประเทศไทยนำความทุกข์ยากมาสู่ประชาชนในสังคมไทยจนเกินไป ในการนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงเพื่อว่าเราจะได้ไม่ต้องนำคนในชนชั้นหนึ่งไปจำคุกหรือไปตัดศีรษะเสียเพื่อเห็นแก่ชนอีกชั้น กระผมคิดว่าชนบประเพณีชาวพุทธของเราคงจะเรียกร้องมิให้การณเป็นไปตามนี้⁴⁶

หากพิจารณาสิ่งที่ปรากฏอยู่ในแนวความคิดว่าด้วยระบบทางการเมืองของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช จะพบว่า การปกครองโดยทหารหรือรัฐบาลเผด็จการทหาร แม้ว่าจะไม่อาจยอมรับได้ในสถานการณ์ขณะนั้น แต่ก็ดูจะเป็นระบบการปกครองที่ "น่ากลัว" น้อยกว่า และยอมรับได้มากกว่า "ระบบการเมืองใดๆ" ก็ตาม ที่นำมาซึ่งความทุกข์ยาก หรือความเปลี่ยนแปลงโดยวิธีการ "ทำลาย" กันระหว่าง "ชนชั้น" ที่แตกต่างกัน ระบบการเมืองที่ "น่ากลัว" นี้ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เห็นได้อย่างชัดเจนว่าหมายถึงระบบสังคมนิยม หรือระบบคอมมิวนิสต์ เพราะในทัศนะของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชแล้ว "ระบบสังคมนิยมมักจะผูกพันกับระบบการเมือง

คอมมิวนิสต์"⁴⁷ อันเป็นการสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนถึงแนวความคิดทางการเมืองของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ต่อต้าน "คอมมิวนิสต์" มาตลอด เพียงแต่ว่าในขณะที่เป็นรัฐบาลเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช พยายามที่จะหลีกเลี่ยงการแสดงตนที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างเปิดเผยในขณะนั้น ขณะเดียวกันยังกลับบังคับและ "ยอมรับ" ในบางระดับของแนวความคิดทางเศรษฐกิจของแนวทางสังคมนิยม ดังที่กล่าวว่า พรรคกิจสังคม ที่ตนเป็นหัวหน้าพรรคนั้นเป็น "พรรคนายทุนสังคมนิยม" ทั้งนี้เพราะกระแสความนิยมแนวทางสังคมนิยมกำลังได้รับความนิยมในกลุ่มพลังกดดันทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มนักศึกษา ตลอดทั้งมีสัมพันธภาพเชิงผลประโยชน์ต่อฐานคะแนนเสียงคะแนนนิยมจากกรรมกรและชาวนาอันเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ

อย่างไรก็ตาม "ความน่ากลัว" ของ "สังคมนิยม" และ "คอมมิวนิสต์" ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช มาจาก "วิธีการเปลี่ยนแปลง" ที่แนวทางนี้มักใช้ความรุนแรงในการทำลายล้างต่อคนต่างชั้น และก็มีตัวอย่างที่ได้เคยปรากฏขึ้นเป็นจริงแล้วในประวัติศาสตร์การปฏิวัติเปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์ของประเทศรัสเซีย พ.ศ.2460 และของจีน พ.ศ.2492 และโดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวอย่างที่ปรากฏอยู่ในเวียดนามและกัมพูชา ในสมัยเดียวกันกับที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี

2.2 สถาบันฝ่ายบริหาร

สถาบันฝ่ายบริหารหมายถึงรัฐบาล ตามรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2517 มาตรา 117 กำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และรัฐมนตรีอีกไม่เกิน 30 คน ซึ่งไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งจะต้องเป็นสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(1) รัฐบาล

ประเด็นสำคัญและเห็นชัดเจนในความคิดทางการเมืองของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ต่อแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสมัยรัฐบาล ม.ร.ว.

คึกฤทธิ์นั้น นั่นคือบทบาทหน้าที่ของรัฐบาล ในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคโดย "สันติวิธี" ดังปรากฏในการแถลงนโยบายรัฐบาลเมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ.2518 ว่า⁴⁸

รัฐบาลผสมชุดนี้ ตระหนักดีถึงปัญหาสำคัญที่ชาติบ้านเมืองของเรากำลังเผชิญอยู่ ขณะนี้สังคมไทยกำลังอยู่ท่ามกลางความตึงเครียด เรากำลังเผชิญกับความแตกแยกซึ่งกำลังเริ่มปรากฏขึ้น เราเริ่มเห็นความเป็น "เรา" เป็น "เขา" มากขึ้นทุกที ทุกวันนี้เราทุกคนก็ได้ยินเสียงที่กล่าวขวัญถึงความแตกต่างและการต่อสู้ระหว่างชนชั้น ตลอดจนการล้มล้างรุนแรงต่างๆ เสียงเรียกร้องเหล่านี้ หาใช่เป็นเรื่องเหลวไหลเสียทีเดียวไม่ เราต้องยอมรับความเป็นจริงว่า ในบ้านเมืองของเราขณะนี้มีความไม่เป็นธรรมมากมายหลายประการ เราต้องยอมรับว่าความไม่เป็นธรรมที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ เป็นความบกพร่องและความผิดพลาดของการบริหารราชการแผ่นดินในอดีต ซึ่งเราจะต้องรีบแก้ไขจัดปัดเป่าเสียแต่บัดนี้ เพื่อจะได้ไม่สายจนเกินไป

เราพึงต้องใคร่ครวญให้ดีกว่า บ้านเมืองไทยของเราจำเป็นต้องถูกปล่อยให้ผ่านเข้าสู่กระแสของความรุนแรง ประหัตประหารกัน ดังที่บางฝ่ายกำลังเรียกร้องเสี้ยมสอนกันอยู่ด้วยหรือ ทำไมเราจึงไม่พยายามที่จะขจัดความไม่เป็นธรรมต่างๆ ด้วยสันติวิธีซึ่งเป็นอุปนิสัยดั้งเดิมของคนไทยซึ่งรักความสงบ และรู้จักสมานประโยชน์เพื่อความสามัคคีของบ้านเมืองตลอดมา รัฐบาลผสมชุดนี้มีความเชื่อว่า กระบวนการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมที่ก่อปรด้วยความเป็นธรรมนั้น ไม่จำเป็นต้องดำเนินบนวิถีทางแห่งการล้มล้างทำลายชนชั้นใดๆ ก็มีทางสู่ความสำเร็จได้อย่างแน่นอน

คำแถลงนโยบายข้างต้นเสมือนเป็น "บทนำ" ของการวิเคราะห์สถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองไทยในขณะนั้น สิ่งที่เห็นได้คือ ความแตกแยก แตกต่าง และการต่อสู้ทางชนชั้น ในประเด็นปัญหาเรื่อง

"ความเป็นธรรม" และในการบริหารประเทศที่ต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่เป็นจริงนั้น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชก็ตระหนักดีว่า "มีข้อจำกัดหลายอย่างที่ทำให้กระผมไม่สามารถดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วงไปตามอุดมการณ์ได้" เพราะสิ่งสำคัญก็คือกรอบและกฎของการเป็นรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยนั้นแตกต่างจากระบบเผด็จการอย่างมาก กล่าวคือ

ถ้ารัฐบาลของกระผมเป็นแบบเผด็จการ ก็คงจะทำอะไรได้ตามใจชอบเพื่อให้เกิดการปฏิรูปอย่างรีบด่วน แต่ประเทศไทยปัจจุบันต้องการระบบประชาธิปไตย และในระบบประชาธิปไตยกระผมจะทำอะไรตามอำเภอใจย่อมไม่ได้ ทุกสิ่งที่กระผมทำจะต้องได้รับการสำรวจตรวจสอบอย่างพินิจพิจารณาจากมหาชนนำไปอภิปรายถกเถียงกัน เอาไปประเมินคุณค่าว่ามีส่วนดีส่วนเสียอย่างไร ในการรับรองเห็นชอบ และในที่สุดก็จะต้องได้รับการรับรองเป็นส่วนตัวจากกลุ่มพลังต่างๆ อีก ซึ่งเห็นได้ชัดในระยะนี้ยิ่งกว่าในตอนก่อนๆ จนแทบจะกล่าวได้ว่า กว่าที่จะผ่านพระราชบัญญัติออกมาได้แต่ละฉบับก็ต้องอาศัยใบอนุญาตจากกลุ่มเหล่านี้⁴⁹

หากพิจารณาคำอธิบายนี้ในสถานการณ์ของปี พ.ศ. 2518 ที่ก่อนหน้านั้นเกือบ 15 ปีที่ประเทศไทยอยู่ใต้การปกครองของ "ธรรมนูญการปกครอง" ฉบับปี พ.ศ. 2502 ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และฉบับปี พ.ศ. 2515 ของจอมพลถนอม กิตติขจร ที่ต่างก็มีมาตรา 17 อันระบุให้คำสั่งหรือการกระทำหรือการปฏิบัติของนายกรัฐมนตรีเป็นสิ่งที่ชอบด้วยกฎหมาย และยิ่งไปกว่านั้น ในช่วงระหว่างปลายปี พ.ศ. 2514 ถึงปลายปี พ.ศ. 2515 นั้น จอมพลถนอม กิตติขจรปกครองประเทศด้วยการที่ไม่ต้องมี "ธรรมนูญ" ใดๆ มาเป็นกรอบทางกฎหมายทั้งสิ้น เป็นการปกครองประเทศโดย "คำสั่งและประกาศคณะปฏิวัติ" ดังนั้น การดำเนินงานจึงเต็มไปด้วยความรวดเร็วและยอมเป็นสิ่งที่เห็นได้ว่าแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับ "ประชาธิปไตย" ในสมัย

รัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีอายุเพียง 11 เดือนกว่า มีกฎหมายที่พิจารณาผ่านสภาประกาศใช้เป็นพระราชบัญญัติได้เพียง 5 ฉบับ จากที่มีการเสนอรวม 40 ฉบับ พระราชบัญญัติที่อนุมัติให้ประกาศใช้ใน 5 ฉบับนั้น มี 3 ฉบับเป็นการนำเสนอของฝ่ายรัฐบาล จากที่นำเสนอทั้งหมด 9 ฉบับ⁵⁰

(2) นายกรัฐมนตรี

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้อธิบายถึงบุคคลที่เป็นนายกรัฐมนตรีในอุดมคติของตนว่า

กระผมคิดว่าควรจะเป็นคนค่อนข้างหนุ่ม อายุประมาณสัก 45 ปี จะได้มีพลังกายเข้มแข็งพอที่จะสู้งานได้ประมาณ 18 ชั่วโมงต่อวัน ควรจะเป็นคนที่สายตาแหลม มองอะไรทะลุปรุโปร่ง และมีวิจรรณญาณดี รู้จักวินิจฉัยสิ่งต่างๆ โดยตลอดอย่างทั่วถ้วนทุกแง่มุม ทั้งในด้านผลที่จะเกิดขึ้นภายในบ้านในเมืองเอง และในความสัมพันธ์ระหว่างชาติ นายกรัฐมนตรีควรเป็นคนที่สามารถทำให้กลุ่มพลังผลักดันทุกกลุ่มพอใจได้ โดยสามารถเกลี้ยกล่อมบุคคลที่คิดจะมาจองล้างทางการเมือง ให้หันมาเห็นดีเห็นชอบด้วยได้ ในเวลาเดียวกันก็เก่งกาจในศิลปทางการเมืองถึงขนาดเล่นกลเรียกคะแนนเสียงมาช่วยให้ร่างพระราชบัญญัติที่สำคัญผ่านสภาไปได้ นายกรัฐมนตรีควรเป็นคนมีพรสวรรค์ขั้นพิเศษ มีบุคลิกที่สามารถดึงดูใจชาวบ้าน นายกรัฐมนตรีควรจะมีชีวิตส่วนตัวที่สะอาดและบริสุทธิ์ ไร้มลทินและจุดอ่อนที่จะทำให้เปลืองพลังได้ง่าย ท้ายที่สุดจะต้องเป็นคนรักชาติบ้านเมือง ไม่แต่เท่านั้น ยังจะต้องเป็นผู้มีมนุษยธรรมและการอุทิศธรรมสูง มีความเข้าใจในความทุกข์ยากของมนุษยชาติอีกด้วย⁵¹

ซึ่งทั้งหมดข้างต้นนั้น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ก็ตระหนักดีว่า "หาไม่ได้" เป็นเพียง "เทพนิยาย" ไม่ใช่ "ความเป็นจริง"

“ความอ่อนแอ” ของนายกรัฐมนตรี

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ถูกวิพากษ์อย่างหนักจากกรณีอุบัติเหตุการณ์เดือนสิงหาคม พ.ศ.2518 อุบัติการณ์หนึ่งคือ กลุ่มตำรวจนครบาลได้บุกเข้า “พังบ้าน” และ “ปล้น” บ้านนายกรัฐมนตรีที่ซอยสวนพลู กรุงเทพฯ เมื่อเที่ยงคืนของวันที่ 19 สิงหาคม และอุบัติเหตุที่สองในวันที่ 20 สิงหาคม ที่ได้มีกลุ่มนักเรียนนักศึกษาอาชีพะ-เทคนิคทำการบุก “พัง” และ “ปล้น” มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ อุบัติการณ์ทั้งสองได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่า นายกรัฐมนตรี “อ่อนแอ” ดังนั้น “รัฐบาล (จริง) อ่อนแอไม่รู้จักใช้กำลังปราบปรามความแตกแยกให้เพียงพอ”

สำหรับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชแล้ว การที่ตนไม่ “เอาผิด” กับเจ้าหน้าที่ตำรวจแต่ “อภัยให้” ไม่ได้เป็นความอ่อนแอของนายกรัฐมนตรี เพราะการ “ที่จะตอบโต้ด้วยการแก้แค้น” นั้น ก็จะเป็น “การกระทำ (ที่) ยิ่งจะทำให้เหตุการณ์รุนแรงขึ้น”⁵² ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชในฐานะนายกรัฐมนตรีเห็นว่า “ดุลพินิจ” ของการใช้กฎหมาย เป็นสิ่งสำคัญมากกว่าที่จะใช้เพื่อทำให้เห็นว่าเป็นนายกรัฐมนตรีหรือรัฐบาลที่ “เข้มแข็ง”

ถ้าจะพูดอย่าง (ผู้ที่) เอกกฎหมายมาทางดูทีละมาตรา ใครทำผิดกฎหมายจับหมด ไม่ละไมเว้นแล้ว เอาว่าตำรวจมาเป็นนายกฯเสียก็แล้วกัน... การที่ดำเนินคดีเคร่งครัดตามกฎหมาย หลับหูหลับตาไม่ผ่อนสั้นผ่อนยาว นั้น มันอาจจะเกิดฆ่ากันทั้งเมืองก็ได้ นี่เป็นเรื่องที่รัฐบาลจะต้องคำนึง เป็นเรื่องที่รัฐบาลจะต้องวินิจฉัย ไม่ได้มีความอ่อนแออันใดทั้งสิ้น⁵³

“ความกะล่อน” ของนายกรัฐมนตรี

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี ที่ได้รับการขนานนามมากมาย เป็นทั้ง “เผ่าสารพัดพิษ” เป็น “ไอ้คนกะล่อนเล่นลิ้น เชื่อไม่ได้” แต่สำหรับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์แล้วมีคำอธิบายว่า การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของตนเป็นตำแหน่งที่มีอำนาจแบบ “มือเปล่า” ที่ต้องใช้ “ปาก” ในการเจรจาเป็นสำคัญ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชได้อภิปรายในสภาผู้แทนราษฎรในช่วงขณะเกิดอุบัติเหตุเดือนสิงหาคม พ.ศ.2518 ว่า

กระผมได้อำนาจไปจากมือเปล่า จากด้วยการเจรจา กัน ด้วยเหตุด้วยผล หรือกระทั่งหยาบคาย แต่ก็ยังมีเหตุผล เมื่อได้ อำนาจเช่นนั้นไปเกิดเป็นปัญหา กระผมก็ต้องแก้ด้วยการเจรจา ที่มีเหตุผล และในบางครั้งก็ด่ากันหยาบๆ ด้วย แต่กระผมต้องแก้ ด้วยปาก ท่านสมาชิกผู้มีเกียรติจะหาว่ากระผมเป็นคนกะล่อนก็ ตามใจ แต่กระผมต้องพูดทั้งสองฝ่ายที่ขัดกัน พูดกับฝ่ายนี้ พยายามจะเอาใจเขา พูดกับฝ่ายนี้ก็พยายามจะเอาใจเขาอีก เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีกันมากที่สุด ปัญหาจะได้ลุล่วงไป ถ้าลักษณะเช่นนี้เรียกว่าเป็นคนกะล่อนกระผมก็ยอมรับ กระผม จะกะล่อนไปจนตาย...(สมาชิกในที่ประชุมปรบมือ) และนอกจาก แก้ปัญหาด้วยปากต้องแก้ปัญหาด้วยมือ ด้วยมือทั้งสองมือที่ไว้ อารูณนี้ เทียวพนมมือกราบไหว้เขาไป จะเป็นกรรมกร จะเป็น ชาวนา จะเป็นตำรวจ พลตำรวจ จะเป็นนายพล แม่ทัพนายกอง ที่ไหน ต้องใช้มือที่ไว้อารูณนี้กราบไหว้ กราบดินเขา เพื่อให้มันลุล่วง ปัญหา เพื่อความสวัสดิภาพปลอดภัยของบ้านเมือง และเพื่อให้ ระบอบประชาธิปไตยที่อำนาจอยู่ในสภาพนี้ได้วัฒนาถาวร⁵⁴

ในแง่มุมของความคิดทางการเมืองของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งเป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปว่าต่อต้านทั้งนักการเมืองฝ่ายซ้าย ไม่ว่าจะ เป็นแนวสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์ ดังที่ปรากฏในงานเขียนคอลัมน์หน้า 5 ของหนังสือพิมพ์สยามรัฐตลอดมา ดังนั้นเมื่อ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ เป็นนายกรัฐมนตรี และแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อสภาผู้แทนราษฎรว่า ในประเด็นเรื่องที่รัฐบาลจะดำเนินการยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์หรือ "พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ.2495" ที่ออก มาสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม และ "พระราชบัญญัติป้องกันการ กระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ (ฉบับที่สอง) พ.ศ. 2512 ⁵⁵ ที่ออกมาสมัยรัฐบาล จอมพลถนอม กิตติขจรนั้น ซึ่งภายใต้สถานการณ์และความรับรู้ของสังคม ไทยในขณะนั้น กฎหมายคอมมิวนิสต์ฉบับนี้ได้ให้อำนาจในการปฏิบัติกับ ทหารอย่างมากและกว้างขวาง กระทั่งปรากฏเป็นเหตุอันขัดซึ่งสิทธิเสรีภาพ

ส่วนบุคคล และปรากฏการณ์เป็น "เหยื่อ" การปฏิบัติการที่โหดเหี้ยมของผู้ที่ได้รับอำนาจ และกลายเป็นเหตุที่ทำให้ชาวบ้าน "จับอาวุธ" ต่อสู้กับทางทหาร

นโยบายยกเลิกลีกกฎหมายคอมมิวนิสต์ดังกล่าวของรัฐบาล เป็นนโยบายที่ย่อมได้รับความสนับสนุน เพียงแต่เมื่อนักการเมืองกลุ่ม "ปีกซ้าย" ถามในที่ประชุมสภาว่าจะเชื่อมั่นได้แค่ไหน อย่างไร ในเมื่อที่ผ่านมา ผู้ที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรียู่ในขณะนี้ไม่เคยมีความคิดในการที่จะสนับสนุนให้ยกเลิกลีกกฎหมายฉบับนี้แต่อย่างใด นอกเหนือจากแนวความคิดในการต่อต้านและปราบปรามผู้ที่มีความคิดเห็นแตกต่างในทางการเมือง โดยเฉพาะกลุ่มฝ่ายสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์

ในด้านหนึ่ง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้อภิปรายโดยยืนยันว่า กระผมมีความตั้งใจที่จะเลิกพระราชบัญญัตินี้ และพระราชบัญญัติอื่นใด ก็ตามที่จะเป็นการให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของทางราชการไปกระทำร้ายต่อประชาชน... เมื่อยกเลิกแล้ว)... เห็นว่า ไม่จำเป็นจะต้องมีพระราชบัญญัติอื่นใดมาแทนที่ เพราะประมวลกฎหมายอาญามีข้อบัญญัติเพียงพอแล้วที่จะรักษาความสงบและรักษาสถาบันต่างๆ ของประเทศ⁵⁶

ขณะเดียวกันสิ่งที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ถูกเรียกว่า "ปลิ้นปล้อน" "กลับกลอก" หรือมี "ความเปลี่ยนแปลงทางความคิด" นั้น ระหว่างข้อเขียนที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ "สยามรัฐหน้า 5" กับความคิดในขณะดำรงตำแหน่งในขณะนั้นนั้น เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ที่เป็นจริงเท่านั้น โดยกล่าวว่า

ส่วนที่ว่าจะเขียนหน้า 5 ไปอย่างไรนั้น ขอกราบเรียนตรงๆ ว่าการเป็นนักเขียนมันก็เขียนวันต่อวัน ไม่สามารถจะจดจำได้ว่าเขียนไปว่าอะไรบ้าง เพราะเขียนทุกวัน เขียนไปแล้วก็ลืมไปบ้างหลงไปบ้าง แต่อย่างไรก็ตามความคิดเห็นของคนนั้น เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไปข้อเท็จจริงเปลี่ยนไปย่อมจะเปลี่ยนไปตามได้เสมอความจริงก็ย่อมที่จะเป็นความจริง ถ้าหากว่ายึดถือกัน

โดยไม่เปลี่ยนแปลงแล้ว กระทบเข้าใจโลกจะพัฒนาไปไม่ได้ เราก็ต้องสาบสูญไปอย่างสัตว์โบราณบางชนิดที่เห็นแล้วก็คงหัวร่อกัน⁵⁷

อย่างไรก็ตาม หลังจากสิ้นตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ในฐานะนักหนังสือพิมพ์และนักการเมืองจะ "ไม่" สนับสนุนการยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์ฉบับนี้อีกต่อไป

3. แนวความคิดทางการเมืองระหว่างประเทศของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

จากการศึกษาถึงภูมิหลังประวัติของการเป็นปัญญาชนและนักหนังสือพิมพ์ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช กล่าวได้ว่า ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช มีแนวความคิดในการสังกัดโลกเสรีที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ และต่อต้านแนวทางการปกครองของประเทศคอมมิวนิสต์ เพราะแนวความคิดทางการเมืองระหว่างประเทศดังกล่าว สอดรับกับความเชื่อ ความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ในเรื่อง "การฟื้นฟูอดีต" และ "กษัตริย์นิยม"

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ไม่ได้มีคุณลักษณะของการเป็น "ผู้นำ"ทางการเมือง หรือ ผู้นำทางความคิดในเรื่องการเมืองระหว่างประเทศของไทย แต่คุณลักษณะพิเศษที่สำคัญประการหนึ่งของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่โดดเด่นในหมู่ "ปัญญาชน" ในยุคสมัยทศวรรษ 2500 เป็นต้นมานั้น คือ เป็นผู้นำและผู้เผยแพร่การติดตามข่าวสารสถานการณ์การเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของโลก ดังจะเห็นได้จาก ผลงานหนังสือของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ชุดที่ประมวลจากรายการวิทยุ "เพื่อนนอน" และ ชุดที่ประมวลจากข้อเขียนใน "สยามรัฐ หน้า 5"

ด้วยคุณลักษณะพิเศษที่โดดเด่นดังกล่าวนี้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช จึงเป็นผู้ที่สามารถสัมผัสได้ถึงระดับของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของโลก ม.ร.ว.คึกฤทธิ์สามารถตระหนักได้ว่าสถานการณ์ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยจำต้องเปลี่ยนแปลง ทั้งที่มีกับสหรัฐอเมริกาและ

สาธารณรัฐประชาชนจีน (จีนแดง) ในปี พ.ศ. 2514⁵⁸ ซึ่งเป็นปีที่มีการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ครั้งใหญ่ระหว่างสหรัฐกับจีนแดง ในแบบ "มิตรไมตรีต่อกันมากขึ้น" หลังจากที่ขับเคี่ยวต่อสู้กันทั้งในทางการเมืองและการทหารมานานนับแต่ประเทศจีนสถาปนาการปกครองแบบคอมมิวนิสต์เมื่อปี พ.ศ. 2492

แต่แม้ว่า ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช จะมีคุณลักษณะพิเศษดังกล่าวข้างต้น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชก็ไม่ได้แสดงตัวทางความคิดของการเป็นกลุ่มกดดันทางการเมือง (pressure group) ทั้งในฐานะปัญญาชนและนักหนังสือพิมพ์ชั้นนำ ที่จะแสดงบทบาท "ชนชั้นนำ" ทางความคิดให้แก่การปรับเปลี่ยนเชิงนโยบายของรัฐบาลทหารจอมพลถนอม กิตติขจร แต่ประการใด ซึ่งหากพิจารณาจากภูมิหลังประวัติของการอยู่ในฐานะนักหนังสือพิมพ์ชั้นนำแล้ว ก็คงจะไม่น่าประหลาดใจ เพราะแนวทางของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช มักจะเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลเป็นสำคัญ (ดูบทที่ 2.4 ของงานวิจัยฉบับเต็มนี้)

หลังเหตุการณ์เดือนตุลาคม พ.ศ.2516 เมื่อ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้กลายเป็น 1 ใน 2 ของผู้นำทางการเมืองไทย ในฐานะประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช แสดงทัศนะในวันปีใหม่ 1 มกราคม พ.ศ. 2517 ว่า ในทางนโยบายต่างประเทศของไทย "ยังมองไม่เห็นการเปลี่ยนนโยบาย" และ "คบกับจีนแผ่นดินใหญ่ ไม่คิดว่ามีปัญหาอะไร คงมีความสัมพันธ์ระดับทูตในระยะใกล้ และควรแลกเปลี่ยน นักกีฬา นักวิชาการ เพื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีไปก่อน"⁵⁹ ทัศนะที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นำเสนอนั้น กล่าวได้ว่า เป็นสิ่งที่รัฐบาลตั้งแต่สมัยจอมพลถนอม กิตติขจร และสมัยรัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ระหว่างปี พ.ศ.2515-2516 ได้ดำเนินงานมาแล้ว โดยเฉพาะบทบาทของนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ในฐานะตัวแทนรัฐบาลอย่างเป็นทางการ นำ "คณะปึงปอง" ของไทยเดินทางไปแข่งขันชิงชนะเลิศแห่งเอเชียที่กรุงปักกิ่ง ระหว่างวันที่ 20 สิงหาคม ถึง 7 กันยายน พ.ศ. 2515 และต่อมา นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ยังเป็นผู้นำของคณะข้าราชการกระทรวงพาณิชย์และพ่อค้าไทย เดินทาง

ไปชมการแสดงสินค้าครั้งที่ 36 ที่นครกวางโจว มณฑลกวางตุ้ง ระหว่างวันที่ 13-26 ตุลาคม พ.ศ. 2515 ในนามของรัฐบาล "คณะปฏิวัติ" จอมพล ถนอม กิตติขจร และหลังจากนี้ ก็มีคณะของฝ่ายสาธารณรัฐประชาชนจีนแดงเดินทางมาแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและวิชาการกับประเทศไทย

ในสมัยรัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ด้วยปัญหาวิกฤตการณ์ราคาน้ำมัน และสินค้าเกษตรของไทยราคาตกต่ำและขายไม่ค่อยได้ในตลาดโลก เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว รัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้นำเสนอร่างพระราชบัญญัติเพื่อยกเลิก "ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53" ที่บังคับใช้มาตั้งแต่วันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2502 โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติ ที่มีสาระสำคัญว่า "ห้ามมิให้ผู้ใดจำหน่ายสินค้าที่ผลิตหรือมีกำเนิดในประเทศจีนคอมมิวนิสต์ หรือที่มาจากประเทศจีนคอมมิวนิสต์"⁶⁰ นั้น จากการสำรวจวิจัยพบว่า **ไม่ปรากฏ** ทัศนคติสนับสนุนหรือคัดค้านจาก ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติแต่อย่างใด

ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อพิจารณาจากแนวนโยบายต่างประเทศของพรรคกิจสังคมที่ก่อตั้งในปลายปี พ.ศ. 2517 และมี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นหัวหน้าพรรคนั้น ได้รับการวิเคราะห์ว่า⁶¹ เป็นพรรคแนวเสรีนิยมที่กำหนดนโยบายต่างประเทศไว้ "ค่อนข้างแน่ชัดกว่าพรรคอื่นๆ" กล่าวคือ ระบุว่า "ในด้านความสัมพันธ์กับนานาประเทศนั้น รัฐบาลพรรคกิจสังคมพร้อมที่จะหาทางเปิดสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศต่างๆ ที่ยังไม่มีสัมพันธ์ไมตรี โดยจะยึดเอาหลักแห่งความเสมอภาค และประโยชน์ในทางเศรษฐกิจของชาติเป็นสำคัญ" เห็นได้ว่า แม้จะมีความแน่ชัดกว่าของพรรคการเมืองอื่นๆ แต่ก็ยังอยู่ในสถานะกำหนดแบบไม่ผูกพันตายตัว

ขณะที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช กำลังจะได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีไม่ว่าวัน สถานการณ์ขณะนั้นมีปัญหาทางการเมืองที่สัมพันธ์กันอยู่ 3 ปัญหาคือ 1) นโยบายเกี่ยวกับกฎหมายคอมมิวนิสต์ 2) แนวทางความสัมพันธ์กับประเทศสหรัฐอเมริกา และ 3) แนวทางความสัมพันธ์กับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

1) นโยบายเกี่ยวกับกฎหมายคอมมิวนิสต์ แม้ว่าเรื่องนี้จะเป็นเรื่องภายในประเทศ แต่คอมมิวนิสต์ที่เป็น "ปีศาจ" ใน "เชิงจินตนาการ" ของสังคมไทยตลอดมาคือ "จีนแดง" ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเด็นนี้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ให้ทัศนะไว้หลังการล้มลงของรัฐบาล ม.ร.ว. เสनीย์ ปราโมช และ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช กำลังได้รับการ "ชาวเสียง" ให้เป็นนายกรัฐมนตรี โดยกล่าวว่า "เรื่องการยกเลิก พ.ร.บ. คอมมิวนิสต์นั้นไม่ใช่เรื่องสำคัญ จึงไม่ต้องใส่ไว้ในนโยบาย"⁶² แต่ด้วยปัญหาแรงกดดันจากกลุ่มพลังนอกรัฐบาล โดยเฉพาะกลุ่มนิสิตนักศึกษา เมื่อรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช กล่าวแถลงนโยบาย ต่อเรื่องนี้ จึงแสดงทัศนะว่าเห็นด้วยที่ "พร้อมที่จะยกเลิก"⁶³ แต่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ไม่ได้ระบุไว้ในแนวนโยบายของรัฐบาลแต่อย่างใด และตลอดสมัยรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็ไม่ได้ยกเลิกกฎหมายฉบับนี้แต่ประการใด

2) แนวทางความสัมพันธ์กับประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งขณะที่บรรยากาศทางการเมืองในสังคมไทยกระแส "ชาตินิยม" อันว่าด้วย เอกราช และอธิปไตยทางเศรษฐกิจและการเมือง กำลังได้รับการสนับสนุนแบบขยายตัวในกลุ่มพลังนอกระบบราชการ โดยเฉพาะในกลุ่มนิสิตนักศึกษา กลุ่มนักหนังสือพิมพ์ และกลุ่มนักการเมือง แม้แต่รัฐบาลของ ม.ร.ว. เสनीย์ ปราโมช ที่เพิ่งล้มลงไปนั้น ก็ยังระบุไว้อย่างชัดเจนในนโยบายของรัฐบาลว่า สหรัฐอเมริกาจะต้องถอนทหารและฐานทัพที่มีอยู่ในประเทศไทยออกไปภายใน 18 เดือน นอกจากนี้ เรื่องบริษัทเทมโก้ อันเป็นบริษัทธุรกิจเหมืองแร่เอกชนของอเมริกา ก็ได้ถูก "ยกเลิก" ปทานบัตรการทำเหมืองแร่ดีบุกทั้งหมดที่อยู่ในประเทศไทย ในขณะที่เป็นวันสุดท้ายในตำแหน่งรักษาการนายกรัฐมนตรีของ ม.ร.ว. เสनीย์ ปราโมช แต่สำหรับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช แล้ว ไม่เพียงแต่จะไม่มีทัศนะต่อปัญหาเอกราชอธิปไตยทางเศรษฐกิจในกรณี "เทมโก้" แล้ว กรณีการถอนฐานทัพของสหรัฐฯ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ก็ยังเห็นว่า "ไม่ใช่เรื่องสำคัญ จึงไม่ต้องใส่ไว้ในนโยบาย"⁶⁴ แต่เมื่อปรากฏเป็นแนวนโยบายของรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ก็ให้มีการระบุว่า "จะให้มีการถอนทหารต่างชาติออกจากประเทศไทยในระยะเวลา 1 ปี โดยคำนึงถึง

สถานการณ์ในภูมิภาคนี้ และเจรจากันอย่างฉันท์มิตร" และในการตอบข้อซักถามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่มีคำกล่าวใดๆ ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ว่า หมายถึง "สหรัฐอเมริกา" อย่างเฉพาะเจาะจงลงไป กระทั่งเกิดกรณี "มายาเกช" การรุกรานอธิปไตยด้านดินแดนและอำนาจอธิปไตยของ ไทย จึงปรากฏถ้อยคำอย่างแน่ชัดว่า "สหรัฐอเมริกา" ต้องถอนทหารออกจากประเทศไทยไปภายใน 1 ปี ตามแรงกดดันของกลุ่มพลังทางสังคม

3) แนวทางความสัมพันธ์กับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน หรือจีนแดง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็ไม่เคยที่จะกล่าวถึงแนวทางการเปิดความสัมพันธ์กับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนแต่ประการใด แม้ว่าในแนวนโยบายของรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช จะระบุไว้อย่างชัดเจนว่า "รัฐบาลนี้จะดำเนินการเพื่อให้มีการรับรอง และมีความสัมพันธ์เป็นปกติกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน" แต่ในการอธิบายและตอบข้อซักถามด้านการต่างประเทศ ไม่ปรากฏว่า ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช จะเป็นผู้ตอบ แต่จะให้การตอบเป็นของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ แตกต่างจากประเด็นแนวนโยบายทางเศรษฐกิจ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช จะถูกโต้ตอบกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีข้อสงสัยซักถามหรือคัดค้านมากกว่าที่จะให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายบุญชู โรจนเสถียร เป็นผู้กล่าวตอบ ยกเว้นในประเด็นที่ต้องอาศัยความรู้ด้านข้อมูลและแนวคิดด้านลึกลงทางเศรษฐกิจ

ดังนั้น ในด้านการต่างประเทศ พบว่า ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช แทบไม่มีแนวความคิดถึงการปรับเปลี่ยนใดๆ ไปจากสถานะที่เป็นอยู่ของประเทศไทย แต่แรงผลักดันที่ทำให้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชต้องปรับเปลี่ยนเชิงปฏิบัติการก็เพราะสภาวะแวดล้อมทางการเมืองและสังคม เป็นสำคัญ ทั้งเรื่องการถอนฐานทัพและทหารของสหรัฐอเมริกา และเรื่องของการเปิดความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน แม้แต่พรรคการเมืองที่ได้ชื่อว่า "ปีกขวา" ก็ยังไม่กล้าคัดค้านกระแสของเรื่องเหล่านี้ กลุ่มคน 2 กลุ่มที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มกดดันการเปลี่ยนแปลงแนวทางการความสัมพันธ์กับต่างประเทศภายในรัฐบาลของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

กลุ่มแรกเป็นบทบาทของพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ เลขาธิการพรรคชาติไทย และเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งเมื่อรู้ว่าจะได้เป็นผู้ร่วมจัดตั้งรัฐบาลของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็ได้ประกาศอย่างชัดเจนถึงแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศว่า จะถอนฐานทัพสหรัฐอเมริกาออกจากประเทศไทยไปภายในเวลา 1 ปี และจะรับรองประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเป็นทางการ ส่วนประเทศไต้หวันจะไม่ตัดความสัมพันธ์เพียงแต่ลดฐานะของความสัมพันธ์เป็นเพียงระดับสถานกงสุล⁶⁵ อีกกลุ่มเป็นกลุ่มผู้นำทางความคิดที่เป็นข้าราชการอยู่ในกระทรวงการต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบาทของนายอานันท์ ปันยารชุน เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน ดี.ซี สหรัฐอเมริกา⁶⁶

ในกรณีของการเปิดความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน งานศึกษาของ นฤมิตร สอดสุข แห่งคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เรื่อง "สัมพันธ์ภาพทางการทูตระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน" (พ.ศ.2524)⁶⁷ งานศึกษานี้ได้แสดงให้เห็นว่า การเปิดความสัมพันธ์ทางการเมืองกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น เป็นกระแสที่เห็นร่วมกันในทุกๆ ฝ่าย เว้นแต่ฝ่ายกองทัพและความมั่นคง นอกจากนี้ ยังเป็นแรงกดดันจากปัญหาทางเศรษฐกิจภายในของไทย และการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ในอินโดจีน

อย่างไรก็ตาม จากกรณีที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีไทยเดินทางไปเยือนประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเป็นทางการ "คนแรก" ก็กล่าวได้ว่า เป็นจุดหักเหของการเมืองไทยในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และการปรับเปลี่ยนเชิง "จินตนาการ" คอมมิวนิสต์จีน (แดง) ดังนั้น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช จึงเป็น "ตำนาน" เล่าขานของการเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศครั้งสำคัญในประเทศไทย ไม่ว่า ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช มีแนวความคิดที่ประสงค์จะดำเนินการเช่นนั้นหรือไม่ก็ตาม

4. สรุป

ภายใต้สถานการณ์ที่ "วุ่นวาย" ทางการเมือง ที่แสดงออกทั้งในด้าน

การ "ปะทะ" ทางความคิด และการ "ต่อสู้" ด้วยความรุนแรง รวมกับสภาพการณ์ของเศรษฐกิจไทยที่ชะงักงัน ปัญหาด้านอุตสาหกรรมและการว่างงาน ปัญหาด้านราคาพืชผลทางการเกษตร เห็นได้ว่า การที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช มีแนวทาง "ประนีประนอม" และยึดแนว "สันติวิธี" กระทั่งดูเป็น "ความอ่อนแอ" และ "กลับกลอก" ในทัศนะของแต่ละฝ่ายนั้น ก็อาจจะกล่าวได้ว่า เป็นแนวความคิดและบุคลิกทางการเมืองที่น่าจะสอดคล้องกับยุคสมัยดังกล่าวนี้ สำหรับแนวความคิดในการเมืองระหว่างประเทศ ความสามารถ "สัมผัส" และ "ปรับรับ" ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ก็เป็นจุดที่ทำให้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์เป็นนายกรัฐมนตรีไทยคนแรกที่ไม่เมืองจีนแดง และก็กลายเป็น "ตำนาน" สำคัญทางประวัติศาสตร์การเมืองของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และพรรคกิจสังคม

บทสรุป : ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช กับแนวความคิดทางการเมืองและเศรษฐกิจ สมัยเป็นนายกรัฐมนตรี

แนวความคิดทางการเมืองและเศรษฐกิจไทยของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (20 เมษายน 2454 ปีกุน ถึง 9 ตุลาคม 2538 รวมอายุ 84 ปี) สมัยเป็นนายกรัฐมนตรี (14 มีนาคม 2518 - 12 มกราคม 2519 วันยุบสภาผู้แทนราษฎร) มีความสัมพันธ์กับภูมิหลังประวัติ ทั้งในฐานะนักการเมืองและนักหนังสือพิมพ์ ตลอดจนจนการเป็นปัญญาชนชั้นนำของสังคมไทย ซึ่งครอบคลุมเวลากว่า 25 ปี ทั้งนี้ กล่าวได้ว่า เป็นพัฒนาการที่เดินไปอย่างเป็นคู่ขนานกับระบบการเมืองเผด็จการทหารของสังคมไทย เพราะภายใต้บริบททางสังคมการเมืองดังกล่าว แนวทางการต่อต้านหรือต่อสู้กับรัฐบาลเผด็จการทหาร ด้วยแนวความคิดที่ "ก้าวหน้า" หรือ "เอียงซ้าย" ไปทางสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ เป็นแนวความคิดที่ได้รับการปราบปรามอย่างรุนแรงจากอำนาจรัฐ ดังนั้น ด้วยปัจจัยของภูมิหลังประวัติทั้งของชาติกำเนิด และการเติบโตทางการศึกษาที่ประเทศอังกฤษ มีความสัมพันธ์ที่ทำให้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เลือกลงเอนทางการเมืองเป็นนักหนังสือพิมพ์ หลังจากที่ตกอยู่ภายใต้สถานะ "โดดเดี่ยวทางการเมือง" ใน ปี พ.ศ. 2491

นับจากนั้นมา แนวความคิดของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช อันว่าด้วยเรื่อง การ "ฟื้นฟูอดีต" และ "กษัตริย์นิยม" รวมทั้งการต่อต้าน "คอมมิวนิสต์" ก็ได้รับการส่งเสริม เมื่อรวมทั้งบทบาทของการเป็นปัญญาชนและครูอาจารย์ที่โดดเด่นในช่วงทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช มีสถานะเป็น "สถาบันคึกฤทธิ์" ที่เป็นแหล่งรวมของความรู้ความคิดความเชื่อของสังคมไทย ในบริบททางสังคมการศึกษาที่ถูกปิดกั้นทางข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนความรู้ใหม่ๆ จากโลกภายนอก

ด้วยความเป็น "ผู้นำ" ของปัญญาชน และด้วยมี "ตำนาน" ของการเป็นนักต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย ทั้งในกรณีลาออกจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2491 และคดีฟ้องร้องในสมัย "เลือกตั้งสกปรก 2500" รวมทั้งแนวความคิดที่โดดเด่นและเด่นชัดของการเป็นทั้งเสรีนิยมและอนุรักษ์นิยม ตลอดจนทั้งความใกล้ชิดและอยู่วงในทางอำนาจรัฐตลอดมา ก็เป็นปัจจัยที่ทำให้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้รับความสำเร็จทางการเมืองหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 ในตำแหน่งประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ และนายกรัฐมนตรีที่เป็นหัวหน้าพรรคกิจสังคมที่มี ส.ส. ในสังกัดเพียง 18 คน ซึ่งก็ยังเป็น "ตำนาน" อีกบทหนึ่งของชีวิตทางการเมืองของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

ในสมัยดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แนวความคิดทางการเมืองที่ส่งเสริมมาอย่างยาวนานยังคงเป็นรากฐานทางวิธีคิดต่อการจัดการและแก้ไขปัญหาทางการเมือง ที่อาจเรียกได้ว่า อยู่ในชั้น "วิกฤต" ของสังคมไทย แต่ด้วยกระแสทางสังคมและความนิยมในแนวทาง "สังคมนิยม" ที่มีมาก ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็ยังสามารถ "กด" แนวความคิดในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่เป็นต้นตอจริงไว้ และปรับตนเข้าร่วมกับแนวความคิดในกระแสกระบวนกรความนิยมดังกล่าว โดยพรรคกิจสังคมก็ได้รับการนำเสนอแก่สังคมว่าเป็น "พรรคนายทุนสังคมนิยม" กระทั่งเมื่อหมดสมัยของการเป็นนายกรัฐมนตรี แนวความคิดในการต่อต้าน "คอมมิวนิสต์" จะปรากฏขึ้นอีกครั้ง

จุดเด่นของแนวความคิดทางการเมืองของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

ในสมัยเป็นนายกรัฐมนตรี คือ การมองวิธีการแก้ไขปัญหาทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ด้วยแนวทาง "ประนีประนอม" และ "สันติวิธี" กระทั่งได้รับการโจมตีหรือวิพากษ์วิจารณ์ว่า มีบุคลิก "อ่อนแอ" และ "กลับกลอก" แต่หากพิจารณาอย่างเป็นธรรมก็กลับพบว่า บุคลิกอันเป็นลักษณะเด่นของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่สามารถ "ปรับเปลี่ยน" ทั้งความคิดและการปฏิบัติในฐานะผู้รักษากฎหมายสูงสุด ก็ดูจะเป็นบุคลิกที่น่าจะสอดคล้องกับสภาวะของสังคมการเมืองไทย ที่เป็นยุค แบ่ง "เขา" แบ่ง "เรา" ตามบทวิเคราะห์สภาพการณ์ที่เป็นจริงของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เพราะทุกฝ่ายที่กำลังจะ "ปะทะ" กันในทุกด้าน ย่อมมีทัศนคติที่เห็นตรงกันข้ามกันในแบบขาว-ดำ ดังนั้น อะไรจึงเป็นความถูกต้องและความไม่ถูกต้องของทั้งสองฝ่ายที่อยู่ตรงกันข้าม?

จากการศึกษา กล่าวได้ว่า ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ไม่มีจุดเด่นด้านแนวความคิดทางเศรษฐกิจ และการเมืองระหว่างประเทศ แต่ทั้งสองด้านนี้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช กลับมีจุดเด่นตรงที่ว่าเป็นผู้นำทางการเมืองที่สามารถ "สัมผัส" และ "เข้าใจ" สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น จึงสามารถกลายเป็นผู้นำทางการเมืองในการปฏิบัติตามแนวทางที่ปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วนี้ได้ ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของความสามารถและความสำเร็จนี้ คือ แนวความคิดทุนนิยมที่อยู่ในตัวของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชเอง ดังนั้น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช จึงได้กลายเป็น "ตำนาน" ของนโยบายทางเศรษฐกิจว่าด้วย "เงินผัน" ในยุคสมัย "เราทำได้" ของ "คึกฤทธิ์" ขณะเดียวกัน ก็ได้เป็น "ตำนาน" ของการเมืองระหว่างประเทศอันว่าด้วยการเปิดสัมพันธไมตรีอย่างเป็นทางการกับประเทศ "จีนแดง" สาธารณรัฐประชาชนจีน

เชิงอรรถ

1. ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, "นิเวศวิคส์สัมภาษณ์," ใน วิจารณ์ มณีวัต, **สนุกกับคึกฤทธิ์**, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ : แพรว, 2538), หน้า 73 และ "กอ.รมน. : หน่วยปลุกผีคอมมิวนิสต์," ใน **ประชาชาติรายสัปดาห์** 2 : 57 (19 ธันวาคม 2517), หน้า 10-12.
2. อ้างจาก **ประชาชาติรายสัปดาห์** 1 : 23 (25 เมษายน 2517), หน้า 15.
3. โปรดดู มรกต เจวจินดา, **ภาพลักษณ์ปริติ พนมยงค์ กับการเมืองไทย พ.ศ.2475-2526** (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และโครงการฉลอง 100 ปีรัฐบุรุษอาวุโส ปริติ พนมยงค์, 2544) โดยเฉพาะบทที่ 2 "การสร้างปีศาจทางการเมือง" หน้า 86-163.
4. "พรรคสังคมนิยมวันนี้," ใน **ประชาชาติรายสัปดาห์** 2:54 (28 พฤศจิกายน 2517), หน้า 34 - 41, และ "สังคมนิยมในเมืองไทย," ใน **ประชาชาติรายสัปดาห์**, เล่มเดียวกัน, หน้า 24-32. และ "บทบาทของพรรคสังคมนิยมกับระบบรัฐสภายุคใหม่," ใน **ประชาชาติรายสัปดาห์** 2:73. (10 เมษายน 2518), หน้า 9-13.
5. "คดี 'ตั้งแดง' : บ้านไม้รายอีกครั้งหรือ?," ใน **ประชาชาติรายสัปดาห์** 2:66 (20 กุมภาพันธ์ 2518), หน้า 11-12.
6. "กรณีบ้านนาทราย แล้วอะไรต่อไป," ใน **ประชาชาติรายสัปดาห์** 1:16 (7 มีนาคม 2517), หน้า 6-10. "บ้านนา ซากทรายเป็น "หินกอง," ใน **ประชาชาติรายสัปดาห์** 1:26 (16 พฤษภาคม 2517), หน้า 24-28.
7. "กฎหมายคอมมิวนิสต์ควรเลิกได้หรือยัง," ใน **ประชาชาติรายสัปดาห์** 2:66 (20 กุมภาพันธ์ 2518), หน้า 13-14. และดูคำอภิปรายของพรรคการเมืองกลุ่ม "ปีกซ้าย" ในรายงานการอภิปราย นโยบายรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ใน รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 4 / 2518 วันที่ 20 มีนาคม 2518.
8. "กอ.รมน. : เสียงตัดพ้อของสายหยุด," ใน **ประชาชาติรายสัปดาห์**, 2:68 (6 มีนาคม 2518), หน้า 12-43.
9. "สัมปทานเหม่ไก่ : ผลประโยชน์ของชาติสำคัญแค่ไหน," ใน **ประชาชาติรายสัปดาห์** 2:64 (6 กุมภาพันธ์ 2518), หน้า 13-15.
10. "เหม่ไก่ : ในที่สุดอเมริกันก็ต้องเข้าแทรก," ใน **ประชาชาติรายสัปดาห์** 2:71 (27 มีนาคม 2518), หน้า 11-12.
11. ประชาธิปไตย 14-20 พฤษภาคม 2518, ข่าวนำหน้า 1. ในการเดินขบวนประท้วงสหรัฐฯ เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคมนั้น มีผู้ร่วมเดินว่ามีมาก "นับหมื่น" คน และดู "มายาเกษ : เรื่องสั้นตอนเดียวจบ," ใน **ประชาชาติรายสัปดาห์** 2:80 (29 พฤษภาคม 2518), หน้า 15-19.

12. "ศึกฤทธิ์มาหาเสียงข้างบ้าน," ใน **พระราชชาติรายสัปดาห์** 2:84 (26 มิถุนายน 2518), หน้า 7-9.

13. "ไทย - ปักกิ่งงอมเต็มที," ใน **พระราชชาติรายสัปดาห์** 2:85 (3 กรกฎาคม 2518), หน้า 7-9.

14. ประเทศมาเลเซีย ได้รับรองรัฐบาล "จีนแดง" อย่างเป็นทางการประเทศแรกในกลุ่มประเทศอาเซียน ส่วนฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่ 2 โดยประธานาธิบดีมาร์กอสและภรรยาได้เยือนจีนแดงอย่างเป็นทางการรวม 5 วัน และได้ประกาศรับรองรัฐบาลจีนแดงอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2518 หรือในเดือนเดียวกันกับที่รัฐบาลไทยกำลังปรับตัวด้านนโยบายต่างประเทศ โปรดดู "ฟิลิปปินส์ - ปักกิ่ง : จับมือกันอีกหนึ่ง," ใน **พระราชชาติรายสัปดาห์** 2:84 (26 มิถุนายน 2518), หน้า 20-21.

15. คำแปลจดหมายเชิญฉบับนี้ได้ใน "ปลดมานไม้ไผ่หอมกลิ่นดอกท้อ," ใน **พระราชชาติรายสัปดาห์** 2:86 (10 กรกฎาคม 2518), หน้า 7-10.

16. **ประชาธิปไตย** 28 มิถุนายน 2518, หน้า 1-2.

17. **ประชาธิปไตย** 9 กรกฎาคม 2518, หน้า 1-2.

18. "สัมพันธ์ภาพไทย - ปักกิ่ง บนเส้นทางประวัติศาสตร์," ใน **พระราชชาติรายสัปดาห์** 2:87 (17 กรกฎาคม 2518), หน้า 7-11.

19. ดูเอกสารทั้ง 2 ฉบับ ได้ใน เพื่ออ้าง, หน้า 8-9.

20. พลเอกกฤษณ์ สีวะรา ให้สัมภาษณ์ วันที่ 11 มิถุนายน 2518 ดูใน "สรุปข่าวในรอบสัปดาห์," ใน **พระราชชาติรายสัปดาห์** 2:84 (26 มิถุนายน 2518), หน้า 16-17.

21. "ทหารไทย : ความเสื่อมโทรมที่ไม่มีใครปรับปรุง," ใน **พระราชชาติรายสัปดาห์** 2:64 (6 กุมภาพันธ์ 2518), หน้า 32-42.

22. พลเอกกฤษณ์ สีวะรา ให้สัมภาษณ์วันที่ 17 มิถุนายน 2518 ดูใน "สรุปข่าวในรอบสัปดาห์," ใน **พระราชชาติรายสัปดาห์** 2:85 (3 กรกฎาคม 2518), หน้า 17.

23. เป็นคำกล่าวของนายกรัฐมนตรีนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เอง โปรดดู "นักศึกษา : ที่ปรึกษานายกชุดดั้งเดิม," ใน **พระราชชาติรายสัปดาห์** 1:28 (30 พฤษภาคม 2517), หน้า 14-17. และ "รายการเรียกน้ำตาประชาชน," (คำปราศรัยของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ต่อประชาชน ในวาระที่ลาออกจากตำแหน่ง ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์พุด 22 พฤษภาคม พ.ศ.2517), ใน **พระราชชาติรายสัปดาห์** 1:29 (6 มิถุนายน 2517), หน้า 13-15.

24. "ประวัตรัฐธรรมนูญ : สัญลักษณ์แห่งประชาธิปไตยของมวลชน," ใน **พระราชชาติรายสัปดาห์** 2:46 (3 ตุลาคม 2517), หน้า 7-10.

25. "สัมภาษณ์เสกสรรค์ ประเสริฐกุล," ใน **พระราชชาติรายสัปดาห์** 1:37 (1 สิงหาคม 2517), หน้า 20-22.

26. พงษ์ภรณ์ เชียงกุล, **ประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่**, เล่ม 1 (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2535), หน้า 191-192.

27. "ตำรวจประท้วง : ถึงที่ - อีเหนาก็เอาเสียเอง," ใน **ประชาชาติรายสัปดาห์** 2:94 (4 กันยายน 2518), หน้า 9-12.

28. "พหุวัฒนธรรมในโลกของความประชิด," ใน **ประชาชาติรายสัปดาห์** 2:94 (4 กันยายน 2518), หน้า 14-17.

29. ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, "ภาคผนวก : ผู้ถูกลบสังหารทางการเมือง," ใน **สังคมและการเมืองไทย** (กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2521) อ้างจาก พรภิรมณ์ เชียงกุล, อ้างแล้ว, หน้า 195.

30. อ้างจาก ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, "หน่วยที่ 4 เศรษฐกิจการเมืองไทยภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม," ใน **เศรษฐกิจกับการเมืองไทย** (เอกสารการสอนชุดวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, พิมพ์ครั้งที่ 14, 2540), หน้า 213.

31. ข้อมูลนี้มาจาก เฟิ่งอ่าง, หน้า 213 ทั้งนี้เป็นข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่จัดทำเพื่อเปรียบเทียบรายได้บุคคลธรรมดาในสาขาอาชีพที่สำคัญเมื่อปี พ.ศ.2523 ซึ่งแม้ว่าจะอยู่หลังจากช่วงปี พ.ศ.2518 แต่โดยรวมแล้ว ยังคงให้ภาพสะท้อนทางรายได้ของบุคคลในภาคอาชีพต่างๆ ที่ไม่น่าจะแตกต่างกันออกไปนัก ทั้งนี้ ข้อมูลได้ระบุว่ามี ปี พ.ศ.2523 รายได้บุคคลภาคเกษตรกรรมต่อปี เท่ากับ 11,464 บาท ภาคอุตสาหกรรม 67,971 บาท พาณิชยกรรม 72,402 และภาคบริการ 34,187 บาท ทั้งนี้ หากเทียบรายได้ภาคเกษตรกรรมเป็นดัชนี 100 ภาคอื่นๆ ก็จะเท่ากับ 592.9, 631.6, 298.2 ตามลำดับ

32. "เราต้องวัดเข็มขัดกันอีกกี่รู?," ใน **ประชาชาติรายสัปดาห์** 1:6 (20 ธันวาคม 2516), หน้า 21-29.

33. "ข้าวพร่องหม้อของชาวนา," ใน **ประชาชาติรายสัปดาห์** 1:7 (27 ธันวาคม 2516), หน้า 38-44.

34. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, **สถิติการเกษตรของประเทศไทย** อ้างจาก วิทยากร เชียงกุล, "หน่วยที่ 5 เศรษฐกิจและการเมืองไทยของชนบทไทยในปัจจุบัน," ใน **เศรษฐกิจกับการเมืองไทย**, อ้างแล้ว, หน้า 255. ข้อมูลสถิตินี้น่าสนใจว่าในระหว่างปี พ.ศ.2518-2524 เนื้อที่ป่าลดลงจาก 131 ล้านไร่ เหลือเพียง 101 ล้านไร่ หรือลดลงไป 30 ล้านไร่ โดยอัตราเฉลี่ยแล้วลดลงต่อปีประมาณ 2-3 ล้านไร่ แต่เฉพาะปี พ.ศ.2520-2521 ลดลงถึง 7 ล้านไร่ พื้นที่ป่าลดลง แต่กลายเป็นพื้นที่ถือครองทางการเกษตรที่เพิ่มขึ้นเพียงอัตราปีละ 1-2 ล้านไร่เท่านั้น โดยที่เพิ่มเป็น 2 ล้านไร่ คือ ปี พ.ศ.2521, 2522 และ 2524 นอกนั้น จะไปเพิ่มใน "เนื้อที่ไม่ได้จำแนก"

35. เฟิ่งอ่าง, หน้า 253.

36. อ้างจาก กลุ่มศึกษาอิสระ, **ฉีกหน้ากาสังคมไทย** (กรุงเทพฯ : โดมทอง, 2524), หน้า 94-115, ข้อมูลสถิติ จากหน้า 105 และดู "ข้าวพร่องหม้อของชาวนา," ใน **ประชาชาติรายสัปดาห์** 1:7 (27 ธันวาคม 2516), หน้า 38-44 ตลาดส่งออกของไทยที่สำคัญ

คือ สิงคโปร์ ฮองกง ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย

37. "10 ชาวใหญ่ในรอบปี," ใน **ประชาชาติรายสัปดาห์** 1:9 (17 มกราคม 2517), หน้า 7-10.

38. "ทำอะไรจึงอยู่รอดโดยไม่มีน้ำมัน," ใน **ประชาชาติรายสัปดาห์** 1:4 (6-13 ธันวาคม 2516), หน้า 45-47.

39. "ชั้นภาชี" น้ำเสียงที่นายบุญมามั่นใจ," ใน **ประชาชาติรายสัปดาห์** 1:7 (27 ธันวาคม 2516), หน้า 8-10.

40. "เรื่องของน้ำมัน," ใน **ประชาชาติรายสัปดาห์** 1:6 (20 ธันวาคม 2516), หน้า 46-47.

41. "เมืองไทย กับ ความมั่นคง," ใน **ประชาชาติรายสัปดาห์** 3:110 (25 ธันวาคม 2518), หน้า 32-42.

42. กลุ่มศึกษาอิสระ, อ้างแล้ว, หน้า 115 และ 198-200.

43. "คึกฤทธิ ปราโมช : เป็นนายกรัฐมนตรีมันยากแค่ไหน แสนจะลำเค็ญ" คำปราศรัยของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ ปราโมช นายกรัฐมนตรี แก่สมาชิกสภามาคมผู้สื่อข่าวต่างประเทศ วันศุกร์ที่ 3 ตุลาคม พ.ศ.2518 ณ โรงแรมโอเรียนเต็ล ทั้งหมดของคำปราศรัย ได้รับการตีพิมพ์ใน **ประชาธิปไตย** 5 ตุลาคม 2518, หน้า 3.

44. "คึกฤทธิวิเคราะห์เสถียรภาพการเมืองไทยผูกพันอยู่กับพลัง 7 กลุ่ม", (คำปราศรัยของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ ปราโมช นายกรัฐมนตรี ณ ที่ประชุมสมาชิกสโมสรโรดาร์ภาคพื้นเอเชีย วันเสาร์ที่ 29 มีนาคม พ.ศ.2518), ใน **สยามรัฐ** 2 เมษายน 2518, หน้า 5.

45. เพิ่งอ้าง.

46. "คึกฤทธิ ปราโมช : เป็นนายกรัฐมนตรีมันยากแค่ไหนแสนจะลำเค็ญ," **ประชาธิปไตย** อ้างแล้ว.

47. "ทุนนิยม กับได้ทุนนิยม," ใน **ประชาชาติรายสัปดาห์** 2:59 (2 มกราคม 2518), หน้า 50-51.

48. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 4/2518, 19 มีนาคม 2518 และในคำอภิปราย ม.ร.ว.คึกฤทธิ กล่าวว่าตนเองเป็นผู้เขียนแนวนโยบายของรัฐบาล

49. "คึกฤทธิ ปราโมช : เป็นนายกรัฐมนตรีมันยากแค่ไหนแสนจะลำเค็ญ," อ้างแล้ว.

50. อาริรัตน์ วิชาช่วง, "ร่างพระราชบัญญัติในสมัย ม.ร.ว.คึกฤทธิ ปราโมช ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี," ใน **จุลสารไทยคดีศึกษา** 12:2 (พฤศจิกายน 2538-มกราคม 2539), หน้า 32-35.

51. "คึกฤทธิ ปราโมช : เป็นนายกรัฐมนตรีมันยากแค่ไหนแสนจะลำเค็ญ," อ้างแล้ว.

52. ม.ร.ว.คึกฤทธิ ปราโมช, "นิวส์วิคส์สัมภาษณ์," ใน **วิลาศ มณีวัต, สนุกกับคึกฤทธิ**, อ้างแล้ว, หน้า 72.

53. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 18/2518 (สามัญสมัยที่สอง)

วันพฤหัสบดี 21 สิงหาคม 2518.

54. เพิ่งอ้าง.

55. เนื้อหาของพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับนี้ ได้ใน นฤมิตร สอดศุข, สัมพันธภาพทางการทูตระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2524), ภาคผนวก ก-ข หน้า 144-154.

56. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 4/2518, 19 มีนาคม 2518.

57. เพิ่งอ้าง.

58. ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, **สยามรัฐ** (หน้า 5), 19 พฤษภาคม 2514, อ้างจาก นฤมิตร สอดศุข, อ้างแล้ว, หน้า 62.

59. **ประชาธิปไตย** 1 มกราคม 2517, หน้า 4.

60. ดู "ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 53" นี้ได้ใน นฤมิตร สอดศุข, อ้างแล้ว, หน้า 155.

61. นฤมิตร สอดศุข, อ้างแล้ว, หน้า 83.

62. **ประชาธิปไตย** 8 มีนาคม 2518.

63. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 4/2518, 19 มีนาคม 2518.

64. **ประชาธิปไตย** 8 มีนาคม 2518.

65. เพิ่งอ้าง.

66. ดูบทวิพากษ์แนวความคิดต่อการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์กับประเทศจีนแดงครั้งนี้ของปัญญาชนร่วมสมัย ส. ศิวรักษ์, **ศีกฤทธิยาลัย** (กรุงเทพฯ : สองศยาม, 2538), หน้า 146-152.

67. นฤมิตร สอดศุข, อ้างแล้ว, บทที่ 3 หน้า 58-133.

ผนวกที่ 1

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี เปิดสัมพันธไมตรีกับ “จีนแดง” สาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่างวันที่ 29 มิถุนายน ถึง 6 กรกฎาคม 2518

คณะเดินทางฝ่ายรัฐบาล

1. ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช	นายกรัฐมนตรี
2. พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวง การต่างประเทศ
3. นายอานันท์ ปันยารชุน	เอกอัครราชทูตไทยประจำ กรุงวอชิงตัน ดีซี
4. นายวิจารณ์ นิเวตวงศ์	ปลัดกระทรวงพาณิชย์
5. พลเรือเอกจิตต์ สังขะดุลย์	ปลัดกระทรวงกลาโหม
6. นายอำนาจ วีรพรพน	ปลัดกระทรวงการคลัง
7. นายปรีดา กรรณสูต	ปลัดกระทรวงเกษตร และสหกรณ์
8. นายชลอ วนภูติ	ปลัดกระทรวงมหาดไทย
9. นายยศ บุญนาค	ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม
10. พลอากาศเอกสิทธิ เสวตศิลา	เลขาธิการสภาความมั่นคง แห่งชาติ
11. นายประกายเพชร อินทุโสภณ	เลขาธิการนายกรัฐมนตรี
12. นายเกษม ศิริสัมพันธ์	รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
13. นายตามใจ ขำภโต	
14. นายธนิต พิศาลบุตร	
15. นายพินิจ ลีนะวัตร	
16. นายแพทย์ชอบ สีวะระ	แพทย์ประจำคณะ
17. นายวิญญู อังคนารักษ์	
18. นายนิสสัย เวชชาชีวะ	เอกอัครทูตประจำกระทรวง

19. นายวิทยา เวชชาชีวะ
20. นายโกศล สินธวานนท์
21. นายสถิตย์ เสถียรไทย
22. พลตรีเฟื่องเฉลย อนิรุทธเทวา นายทหารติดตาม
23. นายมนัสพาสน์ ชูโต
24. นายกร ทัพพะรังษี
25. นายประสิทธิ์ บุญศิริ
26. พลอากาศชู สิทธิโชติ กรรมการผู้จัดการการบินไทย
27. นายกำธร ลาขโรจน์
28. นายเดช บุณนาค
29. นายบุญเลิศ ศุขพันธ์
30. นายรัศมี ทัพพนาน

คณะผู้สื่อข่าว 22 คน ที่เดินทางไปทำข่าวที่จีนแดง

(เข้าไป เดินทางจากไทยถึงฮ่องกง และผ่านแดนเข้ากวางโจว ขึ้นเครื่องบิน ไปยังปักกิ่ง โดยบินล่วงหน้าคณะของนายฯ 1 วัน ทั้งนี้ เดินทางจากกรุงเทพฯ ถึงปักกิ่งด้วย "ทูนส่วนตัว" ของนักข่าวแต่ละฉบับ ถัดนั้น นับแต่อยู่ที่กรุงปักกิ่งจนกลับจากจีนแดง เป็นการรับรองโดยรัฐบาลจีนแดง ซากลับเมืองไทย รัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ อนุเคราะห์ให้นั่งเครื่องบินไทยกลับพร้อมกันจากกวางโจว)

1. นายโชติ มณีน้อย	ชาวไทย
2. นายมานิจ สุขสมจิตร	ไทยรัฐ
3. นายเจส บุญทยพันธ์	ข่าวพาณิชย์
4. นายโรจน์ งามแมน	เดลินิวส์
5. นางคณิต จันทิมาร	บ้านเมือง
6. นายธีรนุช มณูธรรมธร	ประชาธิปไตย
7. นายสันติ อันตระการ	สยามรัฐ
8. นายสุจิตต์ วงษ์เทศ	ประชาชาติ

9. นายผจญ พิณฑุโยธิน	รายวันบันเทิง
10. นายศุภเกียรติ ธารณกุล	เดลิโทม์
11. นายจ้ออาน วุฒิมกรมรักษา	ดาวสยาม
12. นายพิชิต จงสถิตย์วัฒนา	อริปไตย
13. บัญญัติ ทศนียเวช	บางกอกโพสต์
14. นางผุสดี คีตะวรรณากู	ซินเสียนเยอะเป่า
15. นายวีระชัย วโรทยานนท์	ตงฮั่ว
16. นายนิยม ประจักษ์กมล	ศิรินคร
17. นายสุทธิชัย หยุ่น	เดอะ เนชั่น
18. นายอาคม มกรานนท์	บริษัท ไทยโทรทัศน์
19. นายธรรมบุญ แสงรังษี	ทีวีสีช่อง 3
20. นายวินิจ บุณวัฒน์	ทีวีสีช่อง 9
21. นายศรี อินทบัณฑิต	กรมประชาสัมพันธ์
22. นางสุดา พูลเจริญ	กรมประชาสัมพันธ์

ส่วนเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐบาล มี

1. นายพิรัช อิศรเสนา	หัวหน้ากองหนังสือพิมพ์
	กระทรวงการต่างประเทศ
2. นายพสุพจน์ จงสงวน	เลขานุการตรีกองฯ
3. นายสุนทร วิทย์เมธ	เลขานุการตรีกองฯ
4. นายชูศักดิ์ ธาระคำ	รองโฆษกทำเนียบฯ
5. นายมงคล สุนทรขจร	รองโฆษกทำเนียบฯ

นอกจากนี้ยังมี

ม.ร.ว.ถนัดศรี สวัสดิวัตน์ ส่วนของการบินไทย ดูแลด้านการจัดดอกไม้ในวันเลี้ยงขอบคุณฝ่ายจีน

รายการที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี เดินทางเปิดสัมพันธ์ไมตรีกับจีนแดง

อาทิตย์ 29 มิถุนายน 2518

- 09.45 ที่ดอนเมือง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ นายฯ ตรวจแถวกองเกียรติยศของ
สามเหล่าทัพ แล้วขึ้นสู่เครื่องบิน
- 10.00 เครื่องบิน ดีซี-8 ชื่อ "สุดาวดี" เที่ยวบินที่ ทีจี 6102 ขึ้นสู่อากาศ
มุ่งสู่สนามบินฮ่องกง
- 13.45 ถึงสนามบินฮ่องกง พักที่ฮ่องกง 1 คืน (เพราะยังไม่มี ความ
สัมพันธ์กับจีนแดง จึงไม่สามารถบินตรงสู่ปักกิ่ง เมืองหลวงจีน
แดงโดยตรงได้ ทั้งนักบินของการบินไทย ก็ได้บินสู่จีนแดงและ
ปักกิ่งเป็นครั้งแรกเช่นกัน)

จันทร์ 30 มิถุนายน 2518

- 09.05 เครื่อง "สุดาวดี" ออกเดินทางจากสนามบินฮ่องกง มุ่งสู่กรุงปัก
กิ่ง จีนแดง ใช้เวลาบินประมาณ 3 ชั่วโมง เพียง 15 นาทีก็เข้าสู่
เขตกวางตุ้ง เสียงประกาศเตือนว่า "ในระหว่างที่บินอยู่เหนือดิน
แดนจีน กรุณางดการถ่ายภาพโดยเด็ดขาด"
- 11.00 ถึงสนามบินกรุงปักกิ่ง (อุณหภูมิต่ำ 28 องศาเซลเซียส)
ตั้งเสี่ยวผิง รองนายฯ จีนแดง แต่งกายด้วยชุดคอปิด
ประจำชาติ ให้การต้อนรับ
ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ นายฯ ก้าวเท้าออกจากเครื่องบิน
คณะฝ่ายต้อนรับเปล่ง "เสียงโห่ร้องก้องกัมปนาทขึ้นพร้อมกัน"
ถัดนั้น เดินตรวจแถวทหารสามเหล่าทัพ และวงดนตรีบรรเลง
เพลงชาติไทย ต่อด้วยเพลงชาติจีน (รวมพิธีต้อนรับที่สนามบิน
24 นาที)
คณะเดินทางด้วยรถยนต์ยี่ห้อ "เซียงไฮ้" เข้าสู่เมืองปักกิ่ง
ราว 40 กิโลเมตร (คณะนายฯ พักที่โรงแรมมินชู่ ไม่ไกลจาก

เทียนอันเหมิน คณะนักข่าวพักอีกที) ป้ายต้อนรับในเมือง เป็นภาษาไทย เช่น "ขอต้อนรับ นายกรัฐมนตรีคึกฤทธิ์ ปราโมช แห่งประเทศไทย" "เราขอต้อนรับแขกผู้มีเกียรติจากประเทศไทย" "เราขอสนับสนุนการต่อสู้ของประชาชนไทย เพื่อเอกราชและอธิปไตย"

ป้าย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ นายกฯ พบปะเจรจากับ ตั้งเสี้ยวผิง รองนายกฯ จีน ที่ ทำเนียบรัฐบาล

18.00 ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ นายกฯ พลตรีชาติชาย และนายอานันท์ เข้าเยี่ยมและสนทนากับ โจวเินไหล

19.30 นายกฯ จีน ที่โรงพยาบาลนอกกรุงปักกิ่ง นานกว่าครึ่งชั่วโมง พิธีเลี้ยงรับรองของฝ่ายจีน ที่ หอประชุมประชาชน

เลี้ยงแบบโต๊ะจีน จุกว่า 70 โต๊ะ แขกจีน-ไทยกว่า 700 คน เริ่มด้วยออเดิฟ 4-5 อย่าง ชุดของดาว ชูผักใส่ หูฉลามอย่างน้ำข้น ไก่ห่อใบบัวหนึ่ง เปิดกรมควัน มะเข็ยัดใส่ และปลาเมืองจีนอบจับด้วยหม่านโถและขนมปัง (ไม่มีข้าว หรือ บะหมี่) ของหวานเป็น ถั่วเขียวบดต้มน้ำตาล ตามด้วยขนมอีก 2 อย่าง และผลไม้ มี เหม่าโต 60 ดีกรี บริการตลอดงาน

นายพลจูเต๋อ (จูเต้, อายุ 90 กว่า) ประธานสภาประชาชน มาร่วมต้อนรับที่ด้านหน้า และร่วมถ่ายรูป ถัดนั้น อ่าลากลับ

ทั้ง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ และ ตั้งเสี้ยวผิง ต่างกล่าวคำปราศรัย (โดยล่ามแปลเป็นผู้หญิง อายุราว 30 ปีเศษ ที่คนไทยคุ้นหูจากสถานีวิทยุเสียงประชาชนจากปักกิ่งที่กระจายเสียงโจมตีรัฐบาลเผด็จการและนายทุนไทย)

งานเลี้ยงรับรองนี้ถ่ายทอดสดโดยสถานีวิทยุกระจายเสียง แห่งประเทศไทย ตรงจากปักกิ่ง โดยความร่วมมือจากสถานีวิทยุกระจายเสียงปักกิ่ง

ในงานเลี้ยง ดนตรีบรรเลงเพลงพระราชนิพนธ์ "สายฝน" เพลงร่ำวง คือ งามแสงเดือน และ วันเพ็ญเดือนสิบสอง

วันอังคารที่ 1 กรกฎาคม 2518

- เช้า   รับประทานอาหารที่โรงแรม
          เยี่ยมชมสถาบันชนกลุ่มน้อยในประเทศจีน มีชาววิเบต ไทยลื้อ ไทย
          จีน ไทยสิบสองพันนา ฯลฯ
          ขณะชมการแสดงของชนกลุ่มน้อย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ออกเดินทาง
          อย่างฉับพลัน เพราะทางการจีนแจ้งว่า เหม่าเจ๋อตง ประธาน
          พรรคคอมมิวนิสต์จีน ให้เข้าพบเวลา 10.20
- 10.30   ที่พระราชวังจงไห่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ และ พลตรีชาติชาย เข้าพบและ
          สนทนากับประธานพรรคคอมมิวนิสต์ เหม่าเจ๋อตง เป็นเวลาราว
          1 ชั่วโมง (58 นาที)
          (ส่วนคณะผู้สื่อข่าว ที่เข้าชมพระราชวังฤดูร้อน ล่องเรือในทะเล
          สาบคุนหมิงหู)
- บ่าย   เดินทางออกนอกกรุงปักกิ่งราว 1 ชั่วโมง เยี่ยมชมคอมมูนชวง
          เจียว ชมฟาร์มเลี้ยงหมูและเลี้ยงเป็ดปักกิ่ง
- 18.30   โรงพยาบาลที่โจวเินไหลพักรักษาตัว พิธีลงนามในแถลง
          การณ์ร่วมไทย-จีนสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน
          โจวเินไหล-ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ลงนาม (ใช้เวลาประมาณ 7 นาที)
- 19.30   ชมการแสดงที่โรงละคร หอประชุมประชาชน
          หลังการแสดง คณะนายกฯไทยไปกินเป็ดปักกิ่ง ที่ภัตตาคารอัน
          มีชื่อเสียงแถบประตูเจียนเหมิน (ไม่มีคณะผู้สื่อข่าว)

พุธ 2 กรกฎาคม 2518

- เช้า   ชม กำแพงเมืองจีน ทางด้านป่าต๋าหลิ่งที่ใกล้ปักกิ่งมากที่สุด
          ชม สุสานราชวงศ์หมิง แถบคอมมูนสิบสามสุสาน
- บ่าย   ชม จตุรัสเทียนอันเหมิน และพระราชวังกู้กง กรุงปักกิ่ง
- 19.30   หอประชุมประชาชน ฝ่ายไทยเป็นเจ้าภาพเลี้ยงตอบแทนและ
          อำลา

โดยนำเครื่องดื่ม-ยาสูบจากเมืองไทยขึ้นโต๊ะ มี เหล้าแม่โขง เหล้าธาราวีสกี เบียร์ตราสิงห์ นูหรือสามิต กรุงทอง และมีทุเรียนหมอนทอง 200 ลูก และมีการจัดดอกไม้ที่จัดเตรียมมาจากไทยที่โต๊ะประธานงานด้วย

พฤษภ 3 กรกฎาคม 2518

- 07.03 พิธีส่งนายกฯและคณะไทย เดินทางจากปักกิ่งสู่เชียงใหม่
- 11.00 ถึงนครเชียงใหม่ และพิธีต้อนรับ และขึ้นขบวนรถ 96 คัน ไปพักที่โรงแรมชินเกียง
- บ่าย เยี่ยมชมอุตสาหกรรมหยก และทอพรม
- 19.00 ที่ ศูนย์แสดงนิทรรศการผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ฝ่ายจีนแห่งนครเชียงใหม่จัดงานเลี้ยงต้อนรับ
- ถัดนั้นชมการแสดงกายกรรมเชียงใหม่ ขากลับ ช้อปปิ้งร้านมิตรภาพ ด้านริมน้ำหลวงผู้ (เขตไผ่ตัน)

ศุกร 4 กรกฎาคม 2518

- เช้า เดินทางจากเชียงใหม่ ไปคุนหมิง มณฑลยูนนาน
- 10.10 ถึงคุนหมิง เดินทางไปเที่ยวชมป่าหิน
- (ส่วนนายกฯและผู้ติดตามส่วนหนึ่งไม่ได้ไป บ้างว่า นายกฯไม่สบาย บ้างว่า นายกฯกังวลใจเรื่องการศึกษาไทยจะเดินขบวนประท้วงสหรัฐฯ ในวันชาติสหรัฐฯวันนี้ ซึ่งอาจเกิดความรุนแรง)
- ค่ำ เลี้ยงรับรอง อาคารในบริเวณที่พักรับรองคณะนายกฯไทย (นักข่าวพักโรงแรมในเมือง) ซึ่งเป็นอดีตสถานกงสุลอังกฤษ หลังจากนั้นไปชมการแสดงนาฏศิลป์และละครของชนเผ่าต่างๆ ที่โรงละครหัวฟาน

เสาร์ 5 กรกฎาคม 2518

- เช้า** ไปเที่ยววัดที่มีรูปปั้นโลภบาลทั้ง 4 อยู่หน้าวัด ถัดนั้นไป ประตู
มังกร ที่มีทะเลสาบเตียนอยู่เบื้องล่าง เข้าเมือง แวะพิพิธภัณฑ
คุณหมิง
- บ่าย** เดินทางไปกวางโจว
- 15.10 ถึงสนามบินกวางโจว
เยี่ยมชมคอมมูน และสวนลื่นจี๋
- 20.00 งานเลี้ยงรับรองโดยคณะกรรมการปฏิวัติประจำมณฑลกวาง
ตุ้ง ณ ห้องประชุมชั้น 8 โรงแรมกวางโจว
- 21.05 ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียงจากจีน ถึงประชา
ชนชาวไทย

อาทิตย์ 6 กรกฎาคม 2518

- 11.00 คณะผู้แทนฝ่ายไทยออกเดินทางจากสนามบินกวางโจว
(คณะผู้สื่อข่าวได้รับความอนุเคราะห์ให้ขึ้นเครื่องบินฟรี กลับมา
ด้วย)
- 14.00 ถึง ดอนเมืองตามเวลาประเทศไทย มีการต้อนรับอย่างเอิกเกริก
และอย่างดีอกดีใจยิ่งกับการเปิดความสัมพันธ์กับจีนแดงได้
สำเร็จ

หมายเหตุ : นสพ. **สยามรัฐ** ฉบับวันพุธที่ 9 กรกฎาคม 2518 หน้า 7 โดย
"คนข่าวเก่าๆ" เขียนว่า

"ในการเดินทางไปประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนของ ม.ร.ว.
คึกฤทธิ์ ปราโมช กับคณะครั้งนี้ นักข่าวจดเป็นสถิติของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์
ปราโมช เอาไว้ดังนี้

เดินทางด้วยเครื่องบิน	ประมาณ	40,000	กิโลเมตร
เดินทางด้วยรถยนต์	ประมาณ	1,000	กิโลเมตร
เดินทางด้วยเท้า	ประมาณ	100	กิโลเมตร
ปรบมือ	ประมาณ	20,000	ครั้ง

จับมือกับชาวต่างประเทศ	ประมาณ	800	ครั้ง
ปราศรัยเป็นภาษาไทย	ประมาณ	60,000	คำ"

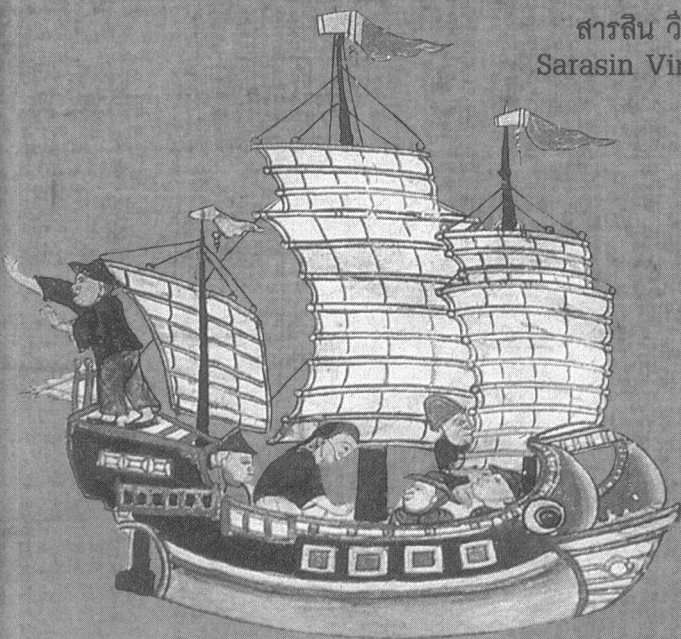

นตติ ปณฺณสมา อากา
แสงสว่าง เตมอด้วยปณฺญา โมนี

Tribute and Profit: Sino-Siamese Trade 1652-1853

จิมก้องและกำไร: การค้าไทย-จีน 2196-2396

สารสิน วีระผล
Sarasin Virapol

บรรณาธิการ : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ กัญจิกา ศรีอุดม
ผู้แปล : พรรณงาม เง่าธรรมสาร, รัชมี ยันโสภา, สมภาพ แดคไซ

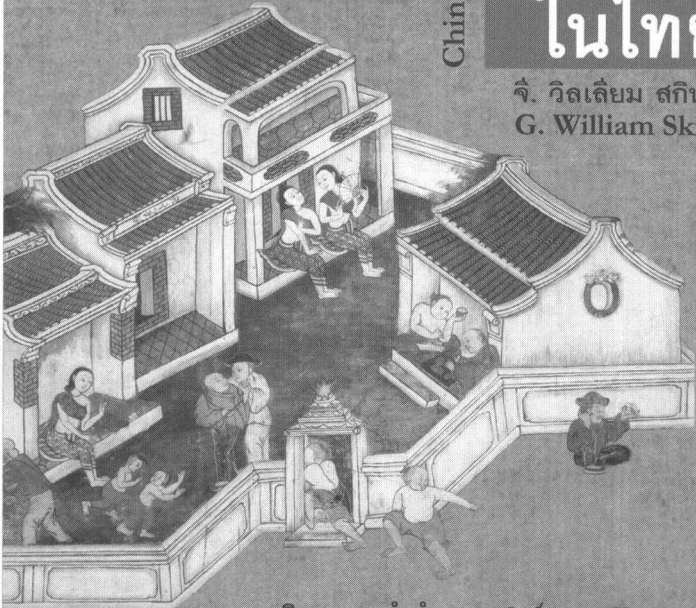

นตติ ปัญญาสมา อากา
แสงสว่าง เสมอด้วยปัญญา ไม่มี

Chinese Society in Thailand

สังคม จีน ในไทย

จ. วิลเลียม สกินเนอร์
G. William Skinner

บรรณาธิการ และคำนำ : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
ผู้แปล : พรรณี ฉัตรพลรักษ์, ภรณ์ กาญจนันฐิติ, ชื่นจิตต์ อำไพพรรณ,
ปรีญา บุญญะศิริ, ม.ร.ว. ประกายทอง สิริสุข, ศรีสุข ทวีชาประสิทธิ์

สรุปการสัมมนาวิชาการเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ 200 ปี (พ.ศ. 2347-2547)

นตฤติ ปณฺณตสมา อามา
แสงสว่าง เสดษด้วยปัญญา โฉมมี

King Mongkut and Sir John Bowring

พระเจ้ากรุงสยาม กับ เซอร์จอห์น เบาว์ริง

John Bowring

King Mongkut

บรรณาธิการ : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ กัญฐิกา ศรีอุดม
Editors : Charnvit Kasetsiri and Kanthika Sriudom

มูลนิธิหอสมุดประเทษ

三十周年泰—中关系
 六百周年三保公
 邦和与大城和东南亚

ไทย-จีน ใช้อื่นไกล...

มร. ศักดิ์สิทธิ์ งามไพบูลย์ กับ นายเจี๋ยตง 1 ตุลาคม 2548

ขอเชิญร่วมงานสัมมนาวิชาการประจำปี 2548

30 ปีความสัมพันธ์ไทย-จีน 600 ปี ซำปอกง/เจียงเหอ กับอยุธยาและอุษาคเนย์

ในวันศุกร์ที่ 25 พฤศจิกายน 2548 ณ หอประชุมกองทัพเรือ กรุงเทพฯ ตั้งแต่เวลา 8.00 - 17.00 น.

เปิดงานโดย ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ
 กล่าวรายงานโดย พล.ต.อ.ภา สารสิน ปัดงานโดย ศ.เด่นที่ จามริก

เสนา "ปัจจุบันและอนาคตของความสัมพันธ์ไทย-จีน" โดย สุทธิพันธ์ จิระสิทธิ์, ชาติศักดิ์ มัทธนะนิมิต, ภู จงกิจจาวร, ประพนธ์ วิระเสถียร
 ปาฐกถาพิเศษ "600 ปี ซำปอกง/เจียงเหอ" โดย Geoff Wade
 "ซำปอกง /เจียงเหอ จีน ชุขชยากับอุษาคเนย์" โดย สันแสง พัทธมบุญ, ภิโรจน์ ตั้งภาธริน, Bai Chun, ปรวิทย์ จันทร์, ธาญญวิทย์ เกษศิริ
 ดำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, ทรงยศ อรรถพงศ์, สมฤทธิ์ ฉัตรชัย

ค่าลงทะเบียน ท่านละ 500 บาท วิทยากรของทั้งรักและแค้นฟรีชื่อ "พระเจ้ากรุงสยาม กับ เรือร้อจ้อ้น แม่วิสา"
 โอนเงินเข้าบัญชี "30 ปี ความสัมพันธ์ไทยจีน" ธนาคารกรุงไทย จำกัด สาขาซอยพวานนง เลขที่ 196-0-02277-6
 ติดต่อสอบถาม : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ โทร. 0-2424-5768, 0-2433-8713
 โทรสาร 0-2433-8713 e-mail : kitsuneai@yahoo.com งบประมาณจาก

ชมและซื้อ
 หนังสือ
 ความสัมพันธ์
 ไทย-จีน

เลขอนุญาต ที่ ต. ๖/๒๕๑๙

เลขที่คำขอ ที่ ๖/๒๕๑๙

ใบอนุญาตจัดตั้งสมาคมหรือองค์การ

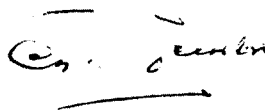
ตามที่
ได้ขออนุญาตจัดตั้ง
โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

- นายป๋วย อึ๊งภากรณ์
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
๑. ส่งเสริมการจัดทำตำราภาษาไทยในแขนงสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั้งระดับมหาวิทยาลัย และก่อนมหาวิทยาลัย
  ๒. เผยแพร่ตำราของมูลนิธิในหมู่ผู้สอนวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั้งราชอาณาจักร
  ๓. ส่งเสริมการเรียบเรียงงานวิจัย และตำราชั้นสูง และรวบรวมเอกสาร ทางวิชาการออกตีพิมพ์
  ๔. ส่งเสริมกิจกรรมทางวิชาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
  ๕. ไม่ทำการค้ากำไร และไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง

และมีที่ตั้งสำนักงานแห่งใหญ่ ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร นั้น

กรมการศาสนาได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ดำเนินการจัดตั้งได้ และขอให้ปฏิบัติตามคำสั่งและ ข้อบังคับของกรมการศาสนา โดยเคร่งครัด

อนุญาต ณ วันที่ ๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๑๙

(นายวัชร เยี่ยมโรติ)
อธิบดีกรมการศาสนา

กำหนดการสัมมนาวิชาการเรื่อง
30 ปี ความสัมพันธ์ไทย - จีน
600 ปี ชำปอกง/เจิ้งเหอ กับ อยุธยาและอุษาคเนย์"
30 Years Sino - Thai Relationships
600 Years Sam Po Kong / Zheng He & Ayutthaya and Southeast Asia
วันศุกร์ที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 ณ หอประชุมกองทัพเรือ
จัดโดยมูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด
และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ภาคเช้า

- 08.00 - 09.30 น. ลงทะเบียน
- 09.30 - 10.00 น. พิธีเปิดการประชุมสัมมนา
กล่าวรายงาน โดย พล.ต.อ. เกา สารสิน ประธานมูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย
กล่าวเปิดงาน โดย ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ
- 10.00 - 10.30 น. พักรับประทานอาหารว่าง
- 10.30 - 12.00 น. "ปัจจุบันและอนาคตของความสัมพันธ์ไทย-จีน" โดย
ดร.สุภรพันธ์ จิราธิวัฒน์
ดร.วรศักดิ์ มหัทธโนบล
คุณทวี จงกิจถาวร
รศ.ประทุมพร วัชรเสถียร ดำเนินรายการ
- 12.00 - 13.30 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน

ภาคบ่าย

- 13.30 - 14.00 น. แนะนำหนังสือชุด "30 ปีความสัมพันธ์ไทยจีน" โดย
ดร.สารสิน วีระพล, อ. ทรงยศ แววทงษ์ และ พศ. อ่างศักดิ์ เพชรเสถียรนันต์
- 14.00 - 14.30 น. ปาฐกถาพิเศษเรื่อง "600 ปี ชำปอกง" โดย
Dr. Geoff Wade, National University of Singapore
- 14.30 - 15.00 น. พักรับประทานอาหารว่าง
- 15.00 - 17.00 น. "ชำปอกง จีน อยุธยากับอุษาคเนย์" โดย
ดร.สืบแสง พรหมบุญ
อ.วีโรจน์ ตั้งวานิชย์
Bai Chun
คุณปรีวัจน์ จันทร์
ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ดำเนินรายการ
- 17.00 - 17.15 น. ปิดการประชุม โดย ศ.เสนต์ จามริก ประธานมูลนิธิโครงการตำราฯ
บรรเลงดนตรีไทยจากคณะนักเรียนโรงเรียนรุ่งอรุณ
- พิธีกรประจำวัน : *สมฤกษ์ ลือชัย*